Ames N. 6. p. 474

¶ Robert Whittintoni lichfeldiensis grāmatices magistri & prothouatis Anglie in florentissima Oxoniensi achademia laureati de octo partibus orationis.

¶ Roberti whittintoni distichon.

Grammatice fautrix reliquas dat adire sorores
Pegasidum pulses hac sine sero fores.

¶ Facundissimi remacli florentatis heraſtichō.

Grāmaticen quisquis magnam aspernaris auenā
Nec cupis e tanto grammine principium.
Lege itidem parili reliquas postpone sorores
Quas tibi muemosines sancta propago dedit.
Prima trahit partus primordia diua loquendi
Ad sociasq; huius ianua prima patet

Ex operis publicationibus
Florentinis Tractatus
de oratione.

De octo partibus orationis.

GRammatica scientia est cõgrue loqui/recteq; scribere docens vsu ratione antoritateq; cõmunis.

¶ Grammatica dicitur a gramma grece quod latine dicitur littera: et ce quasi scientia de litteris.

¶ Grammatice partes sunt quatuor. Littera/syllaba/dictio/et oratio. Cuius sensus sic accipendus est/q; prima pars grammatice sit de litteris/secũda de syllaba/tertia de dictione/quarta de oratione.

¶ Littera est minima pars vocis ꝓposite ex litteris que scribi potest idiuidua

¶ Vox est aeris ictus ad vocalem arteriam auribus accidens

Vox dicitur a boo/as. mutata b/in v/et vltima o/in x/versa.

¶ Vox est duplex articulata et marticulata.

Vox articulata est que ab aliquo mẽtis sensu ꝓficiscitur: vt Petr⁹/gemit⁹.

Vox marticulata est que a nullo mentis sensu ꝓficiscitur: vt sonitus/cosx.

¶ Vox articulata est duplex: litterata et ilitterata.

Litterata vox et articulata est illa q̃ ab aliquo mẽtis sensu ꝓfecta scribi põt: vt petrus. Ilitterata vox et articulata est illa que ab aliquo mẽtis sensu ꝓfecta scribi non potest: vt gemitus.

¶ Vox marticulata similiter est duplex. Litterata et ilitterata.

¶ Littera vox et marticulata est illa que a nullo mentis affectu profecta scribi potest: vt coax/cra.

¶ Ilitterata vox et marticulata est illa que a nullo mentis affectu profecta scribi non potest: vt tumultus.

¶ Litterata ꝺr a litura vel a legendo quasi legitera: q; legendi iter ꝓbet.

¶ Litteris accidunt tria. Nomen qua appellantur. Figura qua depingũtur. Potestas qua valent.

¶ Littere in hoc distant elementis q; elementa proprie sunt ipse litterarũ pronunciationes/littere vero figure sed confunduntur.

¶ Littere sũt i alphabeto due ⁊ viginti. a/b/c/d/e/f/g/i/k/l/m/n/o/p/q/r/s/t/v/x/y/z. Ex his q̃q; sũt vocales: a/e/i/o/⁊ u. Vocales ideo dicte: q; plenã ꝑ se vocẽ faciũt: y/vocalis greca est ⁊ i greco (nõ aũt latinus) scribit dictionẽ: vt tyrannus. Ceteras ꝓsonantes appellam⁹: quasi cũ vocalibus sonãtes. Sunt aũt sedecim: b/c/d/f/g/k/l/m/n/p/q/r/s/t/x/z. D/hõ est ilra sed aspirationis nota.

¶ Consonantes dyuidũtur in mutas et semiuocales.

¶ Mute sunt nouem: b/c/d/f/g/k/p/q/t.

Mute aũt ideo dicte: q; respectu altarũ litterarum paũ sonant.

¶ Semiuocales sunt septem: l/m/n/r/s/x/z.

Ideo dicte semiuocales: q; plenam vocem non habent.

Ex his due sunt liquid: l/⁊ r. aliq̃ etiã m/n/⁊ s. Quas ideo liquidas appellamus/q; post mutas posite faciunt precedentem syllabam breuem esse ꝓmunem: vt pharetra media longa; et pharetra media breui.

¶ Diptongꝰ est ꝯiunctio duarũ vocalium viã suã seruantiũ i eadẽ syllaba.

¶ Diphthongi sunt quinq;: ae/oe/au/eu/et/eu/et ei. Harũ due scribũtur et nõ ꝓferũtur se et de. au/eu/et ei scribũt ⁊ ꝓferunt: vt audio/euge/⁊ hei. Virgilius. Hei mihi q̃lis erã. Syll'a est vox litteralis q̃ sub vno accẽtu ⁊ vno spiritu idiuidãter ꝓfertur.

¶ Accidunt syllabe quatuor. Tenor/spiritus/tẽpus/et numerus litterarum.

¶ Tenores. i. accentus sunt tres. Acutus/grauis et circũflexus.

¶ Spiritus duo sunt. asper et leuis.

¶ Tempora tria. Breue/longum/et cõmune.

¶ Numerus: quia syllaba constare potest ab vna ad sex l. s. e. as: vt a/ab/abs/stra/trans/strps.

¶ Dictio est minima pars orationis constructe. i. in ordine posite/pars autẽ quãtum ad totum intellectum.

¶ Oratio est ordinatio dictionũ ꝯgruã perfectam sententiã demonstrans.

¶ Oratio est duplex. Grammatica que constat ex nomine et verbo. Et rhetorica que constat ex sex partibus: hoc est exordio/narratione/diuisione/confirmatione/confutatione/et conclusione.

De nominibus.

Pars orationis est vox indicās mētis ꝯceptū
¶ Partes orationis quot sunt. Nomen/pronomen/verbum/participium/aduerbium/coniunctio/prepositio ⁊ interiectio. Ex his octo quatuor partes declinantur nomen/pronomen et participium cum casu/verbū per tempora et modos Reliquae sunt indeclinabiles.
¶ Nomen est pars orationis cum casu corpus aut rem propie cōmuniter ve significans.
Nomen dicitur quasi notamen q hoc notamus vnumquemq; qualitatem.
¶ Nomen est triplex. Substantiuū/Adiectiuum ⁊ Relatiuum.
¶ Substantiuū est quod in oratione per se subsistere potest: ⁊ vnico vel duobus articulis ad summum inflectitur: vt hic magister/hic et hec sacerdos
¶ Substantiuum est duplex. Proprium ⁊ appellatiuum.
¶ Proprium est qđ rē singularē ⁊ nō ꝯmunē significat vt petrus/roma/tybur.
¶ Proprium nomē est quadruplex. Prenomen/nomen/cognomen/⁊ agnomē.
¶ Prenomē est quo vsi sunt Romani et Sabini reuerentie vel amicitie causa: vt Quintus/Titus/Tullus.
¶ Nomen proprium est qđ primo alicui rei inditur: vt Andreas.
¶ Cognomen est cognationis nomen: vt Scipio.
¶ Agnomen est quod alicui ab euentu imponitur: vt Romanus/Affricanꝰ.
¶ Nomen ꝓprie proprium natura sua caret plurali: vt patet in hoc versu.

Propria deficiunt plurali significanter.

¶ Quatuor tamē modis ꝓpria nomina pluraliter declinari possunt. Primo mō causa euētꝰ: vt qñ euenit plures eōdē nomē appellari: vt duo fuerūt Plinij maior ⁊ minor. Secundo partitionis gratia: vt Gallia in alteram superiorem/alteram citeriorem. Tertio autorū vsu. Martialis enī scripsit. Sunt mecenates/sunt flacci/suntq; maones. Quarto opinionis causa. vt in illo virgiliano. Quid tantū oceano properant se tingere soles. Opinionem vulgi mutauit qui vnoquoq; die nouum solem oriri opinabantur.

Propria plurali quandoq; petunt variari Euentus causa vel cum partitio detur Vsus et autorum vel opinio cum varietur.

¶ Appellatiuū est cuius significatū naturaliter cōe est multis: vt homo/arbor. ¶ Appellatiuū est multiplex. Corporale quod corpus significat: vt homo/lapis. Incorporale quod corpus non significat: vt anima/virtus.
¶ Omonymum. id est equiuocum est quod non significatione sed voce conuenit. vt canis/cancer.
¶ Sinonimū est qđ nō voce sed significatione conuenit: vt ensis/mucro/gladiꝰ
¶ Ad aliquid dictū est cuiꝰ significatū ad aliud depēdet: vt dñs seruꝰ/⁊ filiꝰ.
¶ Nomen quasi ad aliquid dictum partim significat dependentiaz: sed tamē posito eo nō ponitur illud ad quod dependet: vt nox dies/dexter sinister.
¶ Gentile est quod gentem significat: vt grecus/italus.
¶ Patrium est quod a patria sumitur: vt Romanus a roma.
¶ Interrogatiuum est quod interrogatione profertur: vt quis.
¶ Infinitum est quod incertum significat: vt quisquis/quicunq;
¶ Collectiuū est quod in singulari multitudinē significat: vt populus.
¶ Diuiduū seu distributiuū est quod a duobꝰ vel pluribꝰ ad singulos relationem habet: vt uterq; alter/alteruter/quisquis/omnis/singuli.
¶ Partituū est qđ partitionem significat: vt quidam/vllus/aliquis.
¶ Generale est quod in diuersas species diuidi potest: vt animal arbor.
¶ Speciale est qđ alteri pare diuisionis a genere est: vt equus/taurus/pirꝰ.
¶ Factitiū est qđ a sono ꝓpietate factū est: vt turtur/grus/ululabilis
¶ Absolutum est quod per se intelligi potest: vt deus/ratio.
¶ Temporale est quod tempus significat: vt mensis annus.
¶ Locale est quod locū vel spacium significat: vt propinquus/longinquus.

¶ Grecum est qđ totū grece est declinationis: vt pan panos/calipso calipsus
¶ Latinū est qđ totū in latinā regulā cōuersū n est: vt pollux/pollucis.
¶ Notū: qđ in greca latinaq forma est: vt achilles.
¶ Nūerale est qđ nūerū sīgt: vt vnus/duo.
¶ Nūerale est quintuplex. Cardinale/ordinale/dispartitiuū/pōderale/ & multiplicatiuum.
¶ Nomē nūerale cardinale est qđ solū nūerū sīgt: vt vn⁹ duo tres decē octodecim duo de viginti/decē & octo/nouēdecim/vnde viginti: vel decē & nouē/viginti/cētū/mille/duo milia: & referūtur p q̄t: vt habeo decē talēta q̄t tu.
¶ Nūerale ordinale est qđ p̄ter nūerū sīgt etiā ordinē: vt p̄m⁹/secūs/tertius/vigesim⁹ vel viceſim⁹/trigesimus vel triceſimus/cēteſim⁹/milleſim⁹ & sīlia: et referūtur p quot⁹: vt sum prim⁹ in classe mea quotus tu in tua.
¶ Nūerale dispartitiuū est qđ p̄ter nūerū sīgt etiā partitionē seu diuisionem vt singuli/bini/terni/quaterni/quini/vicēni/cēteni/milleni. Et referūtur p quoteni: vt per vbē terni tuſſiſim⁹ quoteni vos.
¶ Ista nota dispartitiua (vt vult p̄riscian⁹) solū pluraliter declinātur: vt in plurali ntō singuli/e/a. quoteni/e/a.
¶ Ponitur inter dū bina p̄o duo/terna p̄ tria. &c. Quotienscūq substātiua quibus iūguntur declinātur tm̄ in plurali: vt binas/ternas/denas lras: nā duas/tres/decē/nō licet dicere: poete tm̄ cū aliis substātiuis vsurpāt. Virg. Bina manu lato crispās hastilia ferro. Excipitur p̄m vallam pondo: nā habemus dicere: duo pondo: & mille pondo argēti.
Nūerale ponderale est qđ p̄ter nūerū sīgt etiā quantitatē pōderis vel mēsure: vt simplus/duplus/quadruplus/vigecuplus/cētuplus/millecuplus Et referūtur per quotuplus: vt egyptus reddit triticū centuplū quotuplum nō reddit italia.
¶ Nūerale multiplicatiuū sine diuisiuū forme est qđ p̄ter nūerū multiplicatiōnē forme sīgt: vt simplex/duplex/triplex/quadruplex/nonuplex/decuplex/vigecuplex/cētuplex/millecuplex: & referūtur p quotuplex: vt habeo velut triplicem quotuplicē tu nō habes.
¶ Hec nota diuisiua forme ponūtur aliqñ p̄ primitiuis & p̄prie qñ iūgūtur p̄o prius noib⁹ plurali carētib⁹: vt triplex funus domo egredītur.
¶ Ea nota dicūtur nūeralia quib⁹ vtimur in nūerādo: vt vnus/duo/tres singuli/bini terni: & nūeralia aduerbia: vt semel/bis/ter/quater: atq alia huiusmodi in quibus notandū est q̄ in cōpositis citra viginti si copula interceſſerit maior nūerus semper p̄cedet: vt decē et septem/decē & octo. Si aūt & nulla intercedat copula minor nūer⁹ sp̄ p̄cedet: vt septēdecim octodecim. Supra viginti aūt vsq ad centū vt maximus est q̄q nūerus ita in primo loco ponetur: vt viginti vn⁹/viginti duo/viginti tres. Sz si copula intercedat tis nūer⁹ preponetur qui minor est: vt vnus & viginti/duo & viginti. &c. vt Cicero/Plato vno & octogeſimo anno scribēs est mortuus. Itē Leontin⁹ gorgias centū & septem compleuit annos ex quib⁹ Ciceronis verbis manifeste colligitur ante centū preponi nūerū minorē post centū vero postponi. Eodē modo loquimur supra viginti milia vsq ad centū milia: vt milites nostri ſex & viginti milia erāt vel milites nostri erant viginti ſex milia: vel milites nostri erāt vicies ſexies mille: vt militū nobis erāt viginti ſex milia. Etenim hec nota dū copula carēt cōpoſita videtur: vt vndecim/duodecim/septēdecim/viginti vn⁹/viginti duo/& sīlia quē ad modū illa vnde viginti quasi vno dempto de viginti & sīgt decē et nouem.
¶ Sunt p̄terea nūeralia: vnarius/binarius/ternarius/vicenarius: & sīlia q̄ deriuātā nō multiplicatiōnē sūt ſed nūerū aliarū rerū que nō nominātur: vt lapis centenarius nō q centuplus sit ſed centū librarū/homo cētenarius: nō q sit centum gemmus: ſed q̄ hz centū annos.
¶ Alia sunt q̄ sīgnt nūerum annorū: vt biennis triennis/quadriennis q̄nquēnis ſexennis/ſeptēnis/octennis/nouēnis/decennis: & vt quidā volūt additus his: vnēnis/vndecēnis & duodecēnis.
¶ Reliqua p quorundā malicio sunt in vsu & referūtur p quotēnis: vt nō sum decennis quotennis tu. De predictis fūt substātiua/biennium/triennium.

quadrennũ ḡquenniũ/sexennũ/septennũ/octennũ/nouennũ/decennũ. Et mutter dicim⁹ bimus/trimus/quadrumus. Itē annuculus bimul⁹ trimul⁹ quadrimulus. Quēadmodũ dicendũ est de nobis ita dicendũ est de aduerbiis: vt semel/bis/ter/quater/ḡquies/sexies.ꝛc. vigeties/trigeties/quadrigeties/quinquageties/sexageties/septuageties/octuageties/nonagies: ꝑ quod⁹ dicimus vicies/tricies/quadragies/ḡquagies/sexagies/septuagies/octuagies nonagies/centies/ducenties/milies.ꝛ referuntur per quotiens: vt ter legi virgilium quotiens tu.

¶ Adiectiuũ est qđ per se subsistere nõ põt nisi positũ i neutro gñe substantiuata et ter tres voces seu articulos variatur: vt bonus/bona/bonum: hic/hec/ꝛ hoc felix.

¶ Adiectiuoꝝ tres sunt species: alia sunt pura declinatione/cõstructione/et significatione: vt albus/alba/albũ. hic/hec/ꝛ hoc felix.

¶ Alia sunt adiectiua sigtione ꝛ substãtiua declinatione ꝛ cõstructione: vt ꝓz in his versibus.

Degener ⁊ pauper diues solspes locuples pos
Impos hebes cõpos ceres inquies atq; superstes.
Uber dis ales iungas his a pede nata

¶ Alia sunt adiectiua declinatione ꝛ substãtiua sigtione ꝛ ꝯstructione: vt partitiua distributiua interrogatiua ꝛ infinita partitiue posita q̃ aliter sumpta semper adhererẽt substãtiuis: vt qs hõ/qs hoim/quidã cuis/quidã ciuiũ.

¶ Itē adiectiuoꝝ quedã sunt qualitatiua quedã quantitatiua.

Qualitatiuũ est qđ qualitatẽ sigt: vt bonus/malus.

Quãtitatiuũ est qđ quantitatẽ sigt: vt magnus/longus.

¶ Adiectiuoꝝ q̃ sigt quantitatẽ: alia sigt quantitatẽ ꝯtinuã/ vt magn⁹/longus.ꝛc. alia discretã. Ex his que sigt quantitatẽ discretã: alia sigt quantitatẽ discretã absolutã: vt vnus duo tres/vnarius/biennis.ꝛc.

Alia sigt quantitatẽ discretã ordinalẽ: vt primus scdus.ꝛc. Alia sigt quantitatem discretã distributiuã vel dispartitiuã: vt bini terni. Alia sigt quantitatẽ discretam ponderalẽ: vt simplus/duplus.ꝛc. Alia sigt quãtitatẽ discretã multiplicatiuã formẽ: vt simplex/duplex.ꝛc.

¶ Relatiuũ est qđ rẽ antecedẽtẽ refert.

Relatiuũ est duplex: substãtie ꝛ accidentis.

Relatiuũ substãtie est qđ antecedẽs substãtiuũ refert.

Sunt aũt relatiua substãtie tredecim: vt patet in his versib⁹.

Qui que quo suus ipse sui sic alter is idem
Iue alius reliquus simul ambo cetera vterq;

¶ Relatiuũ substãtie est duplex: idẽtitatis ꝛ diuersitatis.

Relatiuũ substãtie idẽtitatis est illud qđ idẽ cũ suo refert antecedẽtẽ.

Sũt aũt relatiua substãtie idẽtitatis nouẽ: qui/que/qđ/is/is⁹/ipse/sui/ille/idẽ/ambo/ꝛ vterq;

Relatiuũ substãtie idẽtitatis est duplex. Reciprocũ ꝛ nõ reciprocũ.

Reciprocũ relatiuũ est qđ in se sui sigtionẽ reflectit: vt Cato defendit se.

Sut aũt relatiua reciproca duo: sui et suus.

Nõ reciprocũ relatiuũ est qđ in se sui sigtionẽ nõ reflectit: vt Cato defendit filium.

Sunt aũt nõ reciproca relatiua ḡnq; qui/q̃/qđ/is/ipe/ille/ꝛ idem.

Relatiuũ substãtie diuersitatis est illud qđ diuersũ a suo refert antecedẽtẽ: vt doctorũ in aliis legit/alius scribit.

Sunt antẽ relatiua substãtie diuersitatis quatuor: alius/alter/reliquus.ꝛc.

Relatiuum accidẽtis est illud qđ antecedẽs adiectiuum refert vt ego sum albus qualis es tu: Suus aũt relatiua accidẽtis dicit: vt patet in his versibus.

Quot quotus quantus quotuplex quotq; atq; quotenni
Et quotuplus cuius cuias his coniunge quotennis

Qualis est relatiuū accidētis qualitatiuū q; qualitatē significat cui respondēt nomina adiectiua eandē qualitatē significantia: vt iustus qualis cesar. Ad hāc speciem reducitur cuiusmodi.

Quantus est relatiuū quantitatiuū q; quantitatem sigt: cui respōdēt nomina adiectiua eandē quantitatē significantia: vt sum longus quantus tu.

¶ Quotus est relatiuū nūerale absolutū: q; quantitatē discretā nūeralē absolutā sigt: cui respondēt nomina nūeralia cardinalia: vt natus sum annos sedecim quot tu.

¶ Quotus est relatiuū ordinale: q; quātitatē discretā ordinalē sigt: cui respondent nomina ordinalia: vt primus sum in classe mea quot⁹ tu in tua.

¶ Quoteni est relatiuū diuisiuū siue dispartitiuū q; quātitatē discretā in pares nūeros diuisam sigt: cui respondēt nomina diuisiua siue dispartitiua: vt ini⁹ bini quoteni vos.

¶ Quotēnis est relatiuū annale: q; quantitatē discretam annorū sigt: cui respondēt nomina nūeralia vel ex nūeralib⁹ et anno cōpositā: vt sum decēnis: vel decēnis annos⁹ quotennis tu.

¶ Quotuplus est relatiuū pōderale: q; quantitatē discretā pōderis vel mēsure sigt: cui respondēt nomina pōderalia: vt egyptus reddit triticū centuplum quo tuplum nō reddit italia

¶ Quotuplex est relatiuū diuisiuū seu multiplicatiuū forme: q; diuisionem seu multiplicationē forme sigt: cui respondēt nomina multiplicitatē significantia: vt habeo duplicē vestem quotuplicē tu nō habes.

¶ Cuius est relatiuū possessiuū: q; possessionē sigt: cui respondēt nomina vel pnomina possessiua vel gētis proprioꝝ quibus subditā tuorū: vt hic equus est patris vt patris cuius est frenum.

¶ Cuias est relatiuū patriū seu gētile: q; gentē vel patriā sigt: cui respondent nomina gētis seu patrie: vt romanus anglicus cuias es tu.

¶ Relatiua q̄ incipiūt a c/vel a q/trib⁹ modis ponūtur. Relatiue: vt ego sum alibus qualis es tu: nouicius modi homo es/sum magn⁹ quātus es tu/romanus cuias es tu. Interrogatiue: vt qualis es tu: quāt⁹ es tu: quotū annū agis: quotnūmos habes. Infinite: vt nescio quāt⁹ sis/cuias sis/aut cuia filia sit hec puella.

¶ Relatiua q̄ incipiūt a t/trib⁹ modis accipiūtur. Relatiue copula mediāte: vt ego sum magn⁹ q; tant⁹ est Plato. habeo multos discipulos q; tot habet socrates. Redditiue: hoc est loco antecedētis: vt ego sum talis q; tāt⁹ qualis q; quāt⁹ est iste. Infinite qñ sequitur ꝓiūctio q; vel ut: vt ego sum talis q; tātus vt nō egeam opera tua. Ego cupio talis esse vt videar felix. Hoc etiā modo sumūtur istius modi/eiusmodi/aliusmodi.

¶ Reperiūtur alia relatiua geminata vel assumētia sibi cūq;: vt quotūq; q; quantuscūq; qualiscūq; qualis qualiscūq; quātuscūq; quātus quātuscūq; cuiascuias cuiascūq; quis etiā geminat: vt q̄sq;/q; q̄ assumit sibi cūq;: vt quicunq; ꝓpria posita pnia habēt ꝓnus relatiuissimi cū antecedēte distributiuo: vt q̄sq; vel quicūq; legit discit quibus fecit ꝓ quę volui. Exp distributiuo: vt ego nō diligo quēcūq; hominem. i. omnem hominem. Ponūtur etiā alīqñ ꝓ nō relatiue tm: vt deꝰ dat quę cūq; vobis fecit ꝓ quę volui. Exp distributiuo: vt ego nō diligo quēcūq; hominem. i. omnem hominem. Ponūtur etiā infinite: Turgilius. Quicqd erit superandū omnis fortuna ferenda est.

¶ Dictiones geminate eque sigñt ac assumerēt sibi cūq;: vt q̄sq;. i. quicunq; vbiubi. i. vbicūq;/vtut. i. vtcunq;.

¶ Itidē quedā aduerbia alīqñ sumūtur relatiue/interrogatiue/q; infinite: vt vbi/vnde/q;/q;/quū/qñ/q;sum/quousq;: de qb⁹ exēpla sunt facilluma inuentu. Preterea nouꝰ ante cedēte nomūqñ sumūtur relatiue: vt fui ap̄ forū q; ibi fuit. sum verisimilis mihi qualis es. Sic etiā fit de reliquis.

¶ Nomi accidūt sex species/genꝰ nūerꝰ figura/persona/casus.

Species.

Species est quę cognoscitur ꝓprietatiuū a derivatiuo.

¶ Species est duplex: primitiua q; derivatiua.

Primitiua species est cū dictio a nulla alia derivatur: vt roma/mons.

Derivatiua est cū ab alio derivatur: vt romanꝰ/mōtanus.

Ordinandū est vt quotēs tes/ibi precedat rem nominis vnde derivat a/vbo. vt a scribo scriba: ybi aūt diuersificat/ibi vel sequitur a nois vt ab armis armiger.

¶ Derivatoꝝ species sunt decē: patronimicū/possessiuū/ꝓparatiuū/suplatiuū diminutiuū/verbale/participale/aduerbiale/paronomū ⁊ denominatiuū

¶ Patronimicū est qđ signter a patrū deriuatur nois ꝑ scōm grecā formā ⁊ sigt cū grō ꝑmittui filiū vel neptē/filiā vel neptē: vt Lacides filius vel nepos eaci. Sed multa ab aliis formātur abusiue tñ vt infra dicetur.

¶ Possessiuū est qđ cū grō ꝓncipali sigt aliqđ ex his q̄ possidētur: vt regia dom⁹ .i. domus regis.

¶ Cōparatiuū est qđ cū intellectu positiui vel cū aliquo participe sensus magis aduerbiū sigt: vt fortior .i. magis fortis.

¶ Superlatiuū est qđ ad plures sui ḡnis cōparatiui supponitur ob⁹ vel per se platū intellectū hz positiui cū valde aduerbio.

¶ Diminutiuū ē qđ diminutionē sui ꝑmittat absolute demōstrat: vt rex regul⁹

¶ Uerbale est qđ a verbo deriuatur: vt ab exulo exul.

¶ participale est qđ a participio nascitur: vt a lect⁹ lecti lectio.

¶ Aduerbiale est qđ ab aduerbio deriuatur: vt cras crastinus.

¶ Paronymū est qđ ab alio quodā trahitur ⁊ nihil de memoratis supra sigt: vt ab equus eques.

¶ Denolatiuū est qđ a ꝑmittui voce nō ab aliqua speciali sigtione sic appellatur. Ita ois dictio casualis a qua cūq; dictione deriuetur pōt dici denolatiuum

Genus

¶ Genus est vel videtur esse discretio sexus.

¶ Generanoim sunt septē masculinū/femininū/neutrū/cōe duoꝝ/cōe trū/dubium ⁊ epycenum.

¶ Masculinū est cui preponitur articulare hic: vt hic cesar.

¶ Femininū est cui preponitur articulare hec: vt hec iulia.

¶ Neutrū est cui preponitur articulare hoc: vt hoc animal.

¶ Cōe duoꝝ est cui preponūtur articularia copulata hic et hec: vt hic ⁊ hec homo. ¶ Cōe trū gñm est cui articularia prepouūtur copulata hic et hec: vt hic ⁊ hec ⁊ hoc: vt hic ⁊ hec ⁊ hoc felix.

¶ Dubiū vel incertū gen⁹ est cui sub diffūctione prepouūtur articularia hic: vt hec: vt hic vel hec dies.

¶ Promiscuū vel epycenū gen⁹ est qđ sub vna voce ⁊ vno articulo ꝓprietatē dit alata vtriusq; sexus: vt hic passer/hec aquila.

¶ Nūerus est accidēs dictionis quo fit discretio quātitatis.

Numerus

¶ Nūerus est duplex: singularis ⁊ pluralis.

¶ Singularis nūerus est quātitas qua dictio vnitatē sigt: vt homo.

Figura.

¶ Pluralis nūerus est quātitas qua dictio multitudinē sigt: vt homines.

¶ Figura est dictionū simpliciū cōpositarū vel decōpositarū discrimē.

¶ Figura est triplex simplex cōposita ⁊ decōposita.

Cōposita

Simplex figura est cū dictio ab alio nō cōponitur: vt animꝰ.

Cōposita est cū dictio a duob⁹ vel plurib⁹ fiat: vt magnanimꝰ inexpugnabilis.

Decōposita figura ē cū dictio cōpositā dictione deriuetur: vt magnanimitas

¶ Nota ⁊ reliquę partes ōnis ꝓponūtur quatuor modis. Primo mō ex duobus integris: vt iusburbanus. Scō modo ex duob⁹ corruptis: vt efficax municeps. Tertio mō ex integro ⁊ corrupto: vt ineptus insulsus. Quarto mō ex corrupto et integro: vt nugigerulus. Aliqñ ex cōplurib⁹: vt inexpugnabilis / inconterritus. In cōpositis ex duob⁹ rectis ambo nti declinātur: vt hec respublica/ gtō hui⁹ respublice. Alteruter ābit viginti vnus/viginti duo / viginti tres: ⁊ propter oppositionē quorūdā: etiā Leopardus ꝑm postremū rectū variantur: vt alteruter/tra/trū/alterutrius/alterutri. viginti vnus/a/ū/vigmti vnī⁹. ⁊c. In vsurpatione hui⁹ nois viginti vnus ñ subst̄ātiuū p̄cedat tūc dz pluraliter iungi: vt habeo denarios viginti vnūsin postponatur dz singulariter iungi: vt habeo viginti vnū denariū. Boetꝰ in arithmetica: si septies tres addātur in viginti vnum nūerū cadūt nō eni dixit in viginti vnū nūeros. Itidē viginti vnus caret plurali nūero qñ iungitur subst̄āntiuo caret singulare.

¶ In cōpositis ex recto ⁊ obliquo rectus tantū modo varia[illegible]: vt hic tribunus militū/hanus tribunicius militū.

¶ In cōpositis ex duob⁹ obliquis ambo obliq; penit⁹ indeclinabiles sunt: vt hmōi.

¶ persona est accidēs qđ de agētis qualitate loquitur.

De pronominibus.

¶ Persona est triplex. Prima/secunda/et tertia.
Prima persona est que de se loquitur/& duobus pronoib⁹ accidit: ego & nos cū suis obliqs. Scōa pson est illa ad quā dirigitur sermo: & duob⁹ pnominibus accidit: tu & vos cū suis obliquis & vocatiuis casibus.
Tertia pson est illa de qua fit sermo: & accidit oīb⁹ casualib⁹ preter ego nos tu et vos cum suis obliquis et vocatiuis casibus.
¶ Casus est variatio nois: vel aliaꝝ dictionū p mutationē nouissime syllabe.
Cas⁹ dr a cadendo q̄ q̄si a recto cadere videatur. Ut rect⁹ absolute dr casus q̄ cadens a sua terminatione in alias facit obliquos casus.
¶ Casus noīm sunt sex. Nominatu⁹ q̄ & rect⁹ dr/gtīus qui & patrius siue possessiuus/dtīus qui acquisitiuus/accūs qui et causatiuus/vocatiuus qui & salutatorius/ablatiuus qui et sextus dicitur.
¶ Nominatiu⁹ siue rectus est q̄ rem nominat verbū vt plurimū precedens.
Genitiuus siue possessiuus est q̄ ceteroꝝ casuū est generator & possessionē demonstrat: necnon & p eum possessiua et patronimica resoluuntur.
Datiuus est q̄ aliquid dari vel acquiri significat.
Accusatiuus est q̄ aliquid causari et in causa esse ostendit.
Uocatiu⁹ est q̄ vocationem vel saluationem significat.
Ablatiuus est q̄ aliquid auferri demonstrat: hic quoq; latinus quilingue latine proprius est.
¶ Quamq̄ casus ab alīs significationibus nomina sumere possint a notioribus tamen & frequentioribus sumpserunt noia sua (teste Prisciano)
¶ Formus casualis est sextuplex. Monoptotuꝫ/diptotum/triptotum/tetraptotum/pentaptotum et hexaptotum.
Monoptotū est qō vnam vocem habet per oēs casus siue singulares siue plurales siue vtriusq; nūeri: vt sinapi/gummi/cepe/pondo/cete/pedum/et literarum noia: & nūerorum noia a quatuor vsq; ad centum.
Diptotū est qō duos varios cas⁹ i declinatiōe habet: vt fors forte/tabi tabo.
Triptotum est qō tres: vt templum/pli/plo.
Tetraptotum qō quatuor vt gener/ri/ro/rum.
Pentaptotum est qō quinq; vt dominus/ni/no/num/ne.
Hexaptotum est qō sex: vt totus/tius/ti/tum/te/to.

Pronomen est pars orationis declinabilis q̄ pro nomine posita personam significat.

Pronomen dr a pro & nomen: q. pro eo ponitur in oratione.
¶ Quindecim sunt pronoia. Ego/tu/sui/ille/ipse/iste/hic/& is/meus/tuus/suꝰ/noster/vester/nostras/et vestras. Ex his tantum quatuor habent vocatiuos casus: tu meus noster et nostras.

Deficiunt quinto casu pronomina cuncta Tu meus et noster cum nostras excipiuntur.

¶ Pronomini accidunt sex. Species/genus/nūerus/figura/psona et casus.
Species est qua cognoscitur primitiuum a derivatiuo.
¶ Species pronominum est duplex. Primitiua et derivatiua.
Primitiua pronoia sunt octo. Ego/tu/sui/ille/ipse/iste/hic/et is.
Primitiuoꝝ species sunt tres. Demonstratiua/relatiua/modo demōstratiua modo relatiua. Ego & tui sunt semper demonstratiua/sui semper relatiuum. Alia sunt modo demonstratiua modo relatiua.
¶ Derivatiua seu possessiua pnoia sunt septē. Meꝰ/tuꝰ/suus/noster/vester/nras & vras: & sunt oia demōstratiua preter suus quod est semper relatiuum.
¶ Genera pronoim sunt q̄nq;. Masculinū/femininum/neutrū/cōe duoꝝ & cōe triū. Masculinū est quod rē masculini generis refert vel demonstrat: vt hic.
Femininum est quod rem feminini generis refert vel demonstrat: vt hec.
Neutrum est qō rem neutrius generis refert vel demonstrat: vt hoc.
Cōe duoꝝ est qō eois generis duoꝝ refert vt demōstrat: vt hic & hec nostras.
Cōmune triū est qō rem ois generis refert vel demonstrat: vt ego/tu/sui.
¶ Pronomina demōstratiua eiusdē sunt generis cuius sunt res per ea demō

strate. Figura ꝓnois est duplex. Simplex vt is. Cōpōsita vt idē: iz identidē cō ponatur ab is/ꝙ idem. Aliqñ est aduerbiū et frequenter significat.

¶ Persona ꝓne minū est triplex. Prima vt ego/scda vt tu/tertia vt ille.

¶ Casus ꝓnominum sunt sex vt in nomine.

¶ Declinationes ꝓnominū sunt quatuor.

Prima declinatio ꝓnominuz est cuius gtūs ꝙ dtūs singulares in i desinunt (iz gtūs olim etiā in is terminabatur.) vt ntō ego/gtō mei (olim etiam mis) dtō mihi. huius aūt declinationis ꝓnoia sunt tria. Ego/tu/sui. A gtō mei declinatur mē/a/um. A gtō tui tuus/tua/tuum. A gtō nostri noster/ꝛ/ꝛ/ꝙ ūras. A gtō vestri vester/ꝛ/ꝛ/ꝙ vrās. A genitiuo sui/suus/sua/suum.

Secūda declinatio ꝓnominū est cuius gtūs singularis desinit in ius vel ius: ꝙ dtūs in i vel o. huius declinationis sunt ḡnq; ꝓnoia. Ille/ipse/iste/hic/ꝙ is.

¶ Sūt quoq; octo noia que ꝑm hāc declinationē variātur. Unus/totus/solus/ alter/alius/qs/ꝙ uter/ꝙ ab eis ꝓpōsita ꝙ vocatiuū carent: ꝓpter vnus/totus/solus.

Pone vocatiuos cum totus solus et vnus
Sed non in reliquis quoꝝ genitiuus in ius.

¶ Tertia declinatio ꝓnominū est cuius gtūs singularis desinit in i/ꝙ in e/ꝙ in i/ꝙ datiuus in o/ꝙ in e/et in o. huius aūt declinationis quinq; sunt ꝓnomina. Meus tuus/suus/noster/et vester.

Quarta declinatio ꝓnominū est cuius gtūs singularis desinit in atis/ꝙ dtūs in ati. huius autem declinationis duo sunt ꝓnomina: nostras ꝙ vestras. Et hoc modo (Perotto ꝙ pomponio testibus) variant. Nominatuo hic et hec nās/ gtō huius nostratis. ꝛc. quo etiam modo variantur vestras et cuias ꝙ abliūs in i/solo finiunt q; antiquitus ntūs singularis in is et in e/erāt.

¶ Cōpositoꝝ ꝓnominū tres sunt modi. Primus cū nominib⁹ vt hutusmodi. Secundus cū ꝓnominib⁹ vt istic. Tertius cū aduerbijs vt eccū/ellum.

¶ Tria namq; ꝓnoia ꝓponūtur per nominatiuos: iste/hic/ꝙ is. Iste et hic simul ꝓponuntur vt istic: et declinatur in omnibus casibus hic hec hoc in c terminantibus ꝓter datiuum singularem.

¶ Idem eadē idem ꝓponitur ab is ea id et hoc aduerbio demū ꝙ sequitur ꝓma tuū. Sed neutrali voce rursus ꝓponitur in nominatiuo ꝙ actō tantum: vt idē idem qō aliqñ aduerbium est frequenter significat.

¶ Weme/tete/sese: licet in accētu ostēdūtur esse ꝓposita nō est ꝓpositio: sed quodā vocis gemiatio/ꝙ acti ꝙ ablti. voces sūt: sese etiā pluraliter nūeri eē potest. Preteres sūt quedā syllabe ꝓnominib⁹ adiecte: met te ȳte/ce. Met cū oīnib⁹ casib⁹ huius ꝓnominis ego tā singularib⁹ qz pluralib⁹ adiūgitur vt egomet/mei met/mē. Adiūgit etiā oīnib⁹ obliqs tm casib⁹ huius ꝓnominis tu: vt tuimet/tibimet/temet nō rectō ꝓpter differētiā hui⁹ ꝓbi tumeo/tes. Adḋit met (vt vult Priscian⁹) ꝓnomini sui vt suimet/sibimet/semet. Hoc etiā ꝓnomē ipse addit nō solū ꝓpriis noib⁹: sed etiā ꝓnoib⁹ ad discretionē faciēdā quēadmodū ꝑdicte syllabice adiectiones: vt Platoipse vel ipseplato/egoipse/tuipse/illeipse.

¶ Te cum ntō tantū ꝓnominis tu adiungitur vt tute. i. tuipse.

¶ Tutemet etiam in nominatuo solo et vocatiuo dicimus.

¶ Pte ḡnq; ablatiuus possessiuus adiūgit me apte/tuapte/suapte/nostrapte/ vestrapte. Legimus enim suopte pondere apud Ciceronē in natura deoruz. veteres enim per omnia ḡna huiusmodi ablatiuis vsi sunt.

¶ Ce syllabā adḋiebāt antiq; omnibus casib⁹ hic hec hoc/noui aūt tantūmō his obliquis qui in s desinūt/vt' gtō huiusce/dtō huic/actō hosce/hasce/abltō histe. que vox inuenitur masculino in ntō singulari. Terētius in eunucho. hisce arbitratur suā thaidē esse. Rursus ꝓponebant hicce cū ne e in i ꝓso/vt hiccine heccine hoccine sicut illancce/istancce/nam illicce/illunsce/isticce/istunsce/illuc ce/istucce/illancce/istancce veteres dicebant.

¶ Quis aliquas recipit adiectiones quas nō recipit qui/vt patet i his ꝓnib⁹.

En ne alius nū si deposcunt quis sibi subdi
Et qua volunt non que quotiens reperitur vtrūq;

Post quis namq; piam non post qui pone putaſq̃.
Nam vis cumq; libet non quis ſed qui tibi ſubdet
Nec qua volunt ſed que quotiẽs reperitur vtrũq;
Qñ relatiuum quodcũq; legis geminatũ.
Demptis quid vel quis finem per cumq; reſoluis
Quid qñ fictum cum prole regit genitiuum
Quod ſimilem caſum q; mobile vult ſibi iunctum

¶ Cõponitur q̃s cũ ſi: vt ſiq̃s: cũ ne/vt neq̃s: cũ alius/vt aliq̃s: cũ en/vt ecq̃s n ĩ ĩ c verſo: cũ num/vt nũquis: cũ q̃s/vt ntõ q̃ſq̃s: q̃cq̃d actõ quicq̃d/ablõ quoquo. Seruꝰ tñ declinat q̃ſq̃s geminatũ in oĩbus caſibꝰ: vt ntõ q̃ſq̃s/gtõ cuiuſcuiuis/dtõ cuicui. rẽ.

Alia ꝯo declinãtur vt cotꝫ ſimpliciter: q̃ que qõ vel q̃dam q; in feminina voce ntũ ſingularis neutra plurali dicimꝰ: ſiqua nequa ecqua/aliqua/nũqua q̃ horum ablatiꝰ nõ terminatur in i/q̃ aliq; voces plurales iſtarũ ꝓpter malũ ſonũ non ſunt in vſu: vt quotũq̃s quotq̃s. Adducũtur etiã q̃s he particule: nã/vt q̃ſnã: qvt q̃ſq̃: ex q̃ fit vnuſq̃ſq; ingulare tñ: ptã/vt quiſptã: putas/vt q̃ſputas: q̃s vt q̃ſq̃s. A qui etiã deducta: vt quidã quiuis q̃libet quicũq; ꝑmittũ ſequũtur. Aliquis quidã q̃ſq̃ q̃ quiſptã idẽ ſignt: ſed quidã ſignt certũ aliquis/q̃ſq̃ q̃ quiſptã incertum.

¶ Ois q̃ſq̃ q̃ vnuſq̃ſq; idẽ ſignt: ſed in vſu differũt/ q̃ſq̃ ſignatur ſuperlatiue aut noiordin. omnis vero q̃ vnuſq̃ſq; poſitiue aut cõparatiue. Nota q̃ q̃ſq̃ caret gtõ plurali loco cuius ſingularis grũs ſumitur: vt in hoc vulgari: al the rycheſt mennes goodes are take away ꝙ) Ditiſſimi cuiuſq; facultates ſunt ablate. Optimi cuiuſq; virtus eſt laudanda.

¶ Quis q̃ qd nũq̃ ponũtur relatiue ſ̃ vel interrogatiue: vt q̃s es tu: q̃d agas? vel infinite: vt neſcio quis ſis aut quid agas.

¶ Quis vel qui aliq̃ ponũtur ꝓ qualis. Theré. Quis tibi videor. i. qualis tibi videor. Itẽ ꝓ quãto: vt quo magis. i. quãto magis. Itẽ ꝓ quõ aut ꝓpter quid Theren. qui iſtud. i. quõ aut cur. Itẽ ꝓ vt. Theré. fidẽ ſibi me obſecrauit: q̃ ſciret ſe nõ deſerturũ vt darem.

¶ Quisque q̃ tribꝰ modis ponitur. Primo mõ relatiue: vt ſum pius Eneas raptos q̃ ex hoſte penates claſſe veho mecũ. Secõ modo interrogatiue: vt ſ̃ vos quitandẽ quibꝰ aut venuſt̃ ab oris. Tertio mõ infinite: vt neſcio quã rẽ agas/aut quem hoiem diligas.

¶ Cuius q̃ ſuus ſemper reciproce ſumuntur.

¶ Ꝑſ/a/ũ. duobꝰ modis ponitur. Primo mõ relatiue in tertia ꝑſona vt ego deum colo q̃ ipſe benefacit mihi. Secõ mõ demõſtratiue qñ ꝓ nobꝰ demõſtratus ponitur: vt ego ꝑ/tu ipſe/ille ipſe. Inuenitur etiã ſine pronoie. Virgil. Ipſe remitto: q̃ ſic enim per diſcretionẽ ꝓferetur. Virg. Ipſe ratem ponto ſubigit, velilleq; manu traq; aſſi ſolus.

¶ Ille/a/ud. tribus modis ponitur. Primo mõ relatiue: vt ego deũ colo q̃ illuꝫ cupio videre. Secõ mõ demõſtratiue: vt vides ne illũ. Tertio redditiue: vt ille q̃ legit diſcit. Ille etiã ſignificate apponitur. Virg. Ille ego qui quõdã gracili modulatꝰ auena. Et tu ne ille es eneas quẽ dardanio anchiſe alma venꝰ phrygii genuit ſimoentis ad vndã. nõ tñ diſcretionẽ ſignt/ vt ipe ſed potiꝰ relationẽ quãdam. Ille quoq; nonnũq̃ per dignitatẽ quandã atq; eminentiã accipitur: vt ille cato cenſorinus/ille magnus alexander.

¶ Alꝰ/a/ud. tribꝰ modis ponitur. relatiue: vt video petrũ q̃ alios hoies: ſ̃ antecedẽs. i. petrꝰ differat ab aliis hoibꝰ nũero: ſpecie tñ cõuenit q̃ eſt homo. Secõ diſcretiue: vt ego ſum alius a te. i. q̃s tu. Tertio modo diuſiue: vt hoim alii ſunt boni ſunt alii mali.

¶ Alter eiſdẽ modis ponitur ſed differũt: nã alius de plurib⁹/alter ꝯo de duobus dr/ſicut vter de duobꝰ/q̃s de plurib⁹ interrogatiua ſunt.

¶ Ad vter rndendū est nois de duob⁹ dicta: vt uterq; / alter / neuter / ⁊ sīlia.
¶ Ad q̄s rndendū est nois de plurib⁹ dicta: vt ois null⁹ nemo al⁹ q̄q; ⁊ sīlia.
¶ Excepionis ego tu sui: antiquit⁹ dupliciter efferebāt gīōs: vt nīō ego / gīō mei vel mis. Nīō tu / gīō tui vel tis. Nīō caret / gīō sui vel sis. vbi sciendū est q̄ esti gīi mei tui sui: p̄mittit tui semp passiue sumūtur: quare cū actiue loq̄mur vtimur eoꝝ possessiuis: meus tuus suus: loco mis tis sis: q̄ tā antiquata sunt: vt potestas mea: ⁊ potestas mei / cura tua ⁊ cura tui / copia sua ⁊ copia sui.
¶ Z tidē dīci gī i nr̄i ⁊ vestri p̄m: tui sp passiue sumūt / nr̄m ꝟo ⁊ vestrū actiue sīt eoꝝ possessiua nr̄i ⁊ vr̄i: vt hz curā nr̄i ⁊ curā vr̄i: nō nr̄m ⁊ vr̄m. Rursus dicimus nemo nr̄m ⁊ nemo vr̄m: nō nr̄i ⁊ vr̄i. ¶ Hoc aūt inter hec tria vel p̄noia vel aduerbia interest / hic sīgt rē siue locū loquēti proximū: iste ꝟo siue istic rē aut locū primū ei quocū loq̄mur: ille vel illic locū aut rē remotā ab vtroq;.
¶ Preterea is ⁊ hic inter se differūt: nā is spacio lōgiore accipitur / hic ꝟo ꝓpinquiore: multis tñ in locis ꝓfundūtur: vt q̄ ꝓfert virtutē vitiis hic sane prudens est vel is sane prudēs est: itē iste ꝓ hic et ille pro is aliq̄n sumuntur.
¶ Inuentū est p̄nomē trib⁹ de causis. Prima ꝓpter necessitatē: q⁹ nulla alia ps oīonis supponit ꝟbis p̄me vel scōe psone p̄ter p̄nomē. Scōa ꝓpter demonstrationē: vt ille ipe. Tertia ꝓpter discretionē: vt sui ip⁹ sequitur ꝓsui.

VErbum est pars oīonis declinabilis cū mō tpe et psona sine casu agere aut pati vel neutrū sīgns
Uerbū dr̄a verberatu aeris: q⁹ p̄ferēdo aer verberatur: hz ei hoc accidit oīb⁹ ptib⁹ oīonis: tñ p̄cipue in hac p̄te p̄riū et⁹ accipitur: q⁹ hac frequēt et⁹ vtimur in oīone. ¶ Uerbo accidūt octo. Gen⁹ / mod⁹ / tp̄s / ꝓiugatio / figura / spēs / nūer⁹ / ⁊ psona. Gen⁹ ꝟbi est qualitas: q̄ cognoscitur cui⁹ sit gn̄is.
¶ Gn̄a ꝟboꝝ p̄cipua sunt duo. Personale et impersonale.
Personale verbū est q̄ nūcrū habet ⁊ personā.
¶ Gn̄a ꝟborū psonaliū sunt q̄nq;. Actiuū / passiuū / neutrū / cōe / ⁊ deponēs. Actiuū est q̄ in o / desinēs facit ex se passiuū in or: vt amo amor: petēs actiū rei rationalis vt plurimū post se regere. Facio tñ cū ꝓpositis (nisi a in i vertā t: vt ꝓficio cōficio) / passiua habēt terminata in io: vt facio fio / calefacio calefio. Excipiuntur p̄terea quedā defectiua odi / noui / cepi / ⁊ memini q̄ voce passiua carent.
Passiuū est q̄ in or desinēs ab actiuo formatur: vt amor / amo.
Neutrū est q̄ in o desinēs q̄ nō p̄t facere passiū i or: nec regere actiū post se rei rationalis. Quamq; sum es / fui. cū ꝓpositis ⁊ multa defectiua nō desinūt i o sunt ꝟba neutra licet improprie.
¶ Uerbū neutrū in o desinēs est quadruplex. Transitiuū absolutū neutropassiuū: ⁊ neutrūpassiuum.
¶ Neutrū trāsitiuū est q̄ in o desinēs actionē sīgt: ⁊ actiū post se regit alt⁹ dictionis in quā trāsit actus ꝟbi: vt aro terrā prādeo piscē siue omniceno ferculamulta hūsmodi quoq; neutra q̄ actiū patiente post se sīgnificāt habēt tertias passiuoꝝ voces: vt aratur arātur / bibitur bibūtur.
Neutrū absolutū est q̄ actiū nō regit (vt sto) nisi figurate.
Neutropassiuū est q̄ ꝓterito ⁊ tp̄ib⁹ ab eo formatis voce habet passiuā ꝑfectis in p̄nti ⁊ tp̄ib⁹ sibi cohērētib⁹ neutroꝝ seruat declinationē. Quinq; eni sunt vt patet in hoc versu.

Audeo cum soleo fio cum gaudeo fido

¶ Neutrūpassiuū ē q̄ i o desinēs passiuā hz declinationē: vt caleo / frigeo. Ista q̄nq; tñ vapulo / ereptulo / veneo / fio / ⁊ nubo tā sīgnificationē q̄ cōstructionē passiuorū habēt: vt vapulo abs te vel tibi.
¶ Cōe ꝟbū est q̄ in or desinēs nō desecēdit a ꝟbo in o desinente / ⁊ tā actionē q̄ passionē sīgt actiuoꝝ ⁊ passiuorū p sīgtionē simplicē ꝓstructionē postulans: vt ego interpretor p̄riū vel a me vel mihi interpretatur p̄rsius. Et sunt panca que numerātur in his versibus.

Largior experior / veneror / morior / osculor / hortor
Criminor / amplector / interpretor / hospitor addas.

Stipulor/aggredior/obliuiscor societur
Donatus patior inter communia ponit
Multaq; preterea veteres communia dicunt

¶ Deponens est qđ in or desinens nō descendit a ꝟbo in o/desinente ꝫ vel actionē vel passionem sīgt: ꝫ aut hanc aut illam deponit et ideo sic appellatur.
¶ Impsonale ꝟbū ē qđ nūero ꝫ psona deficiēs p oi nūero ꝫ psona poni potest
¶ Impsonale ꝟbū est duplex. Actiue vocis qđ terminat ī t/vt tedet miseret
Passiue qđ in tur terminatur/vt statur curritur. Et formātur ab oībus ꝟbis in o desinentibus si ntm̄ habuerint pro re agente a tertia persona psentis ad dita ur/vt amat amatur/seruit seruitur. Nullum ꝟbum in or impersonale format/dicimus enim amatum est/amatū fuit in vnica dictione ne putares duas vt ait Sipontinus.
¶ Modus verbi est diuersa animi inclinatio varios eius effectus ostendens.
¶ Modus verbi est sextuplex. Indicatiuus/imperatiuus/optatiuus/potentialis/ꝯiunctiuus/et infinitiuus.
¶ Indicatiuus seu interrogatiuus vel finitiuus est per quē rogatur vel ostenditur ratio vera vel falsa huic mō seruiunt cōiunctiones ꝯ/etsi/tametsi/vt plurimū etiam dictiones geminate assumētes.
Imperatiuus est per quē iubetur vl imperatur aliquid. huic modo iungitur ne/quando pro nō sumitur.
¶ Optatiuus qui et desideratiuus dr est p quē desideratur vel optatur aliqđ. huic modo deseruiunt o/vt/et si quando optant/ꝫ hoc aduerbiū vtinam.
¶ Potentialis est qui in se includit significationem alicuius istorū possum volo aut cum infinitiuo modo verbi a quo descendit.
¶ Cōiunctiuus ꝯ ꝫ subiūctiuus dr est q̄ alterū ꝟbū sibi assistit vel alteri nectit.
Cui qđē modo creberrime seruiunt ꝯiunctiones in his sequentibus ꝟsiculis.

Anteq; vt postq; nisi cū quamuis vbi donec
An si cum dubitant quasi quin ac siq; priusq;
Hec coniunctiuos poscunt licet adde quousq;.

¶ Infinitus modus q̄ et infinitiuus ꝫ impsonalis dr est qui nūeris ꝫ personis careat/semp tūgitur alicui modo finito ꝫ regit ante se (sed nō semp) actiū. Nō idē significat amatū iri ꝫ amatum esse. Alterū est psentis temporis vt/video te accusatū iri me. i. nūc alterū futuri: vt video te accusatum esse me. ꝫ tamen accusatum iri me abs te video accipitur p eo qđ est video te vel accusatū iri me/vel accusatum esse me/vel me abs te accusandum esse.
¶ Tempus est qđ qñ aliquid dictum vel factum esse significat.
¶ Tēp⁹ ꝟbi est ꝙntuplex phs/ꝑteritū impfectū/ꝑteritū pfectū/plusq̄pfectus ꝫ futurū. ¶ Tps phs qđ etiā instās dr est qđ phti tpe aliqđ fieri sīgt/vt doceo.
¶ Preteritū impfectū est qđ cū pacto tpe aliqđ fieri sīgt citra ꝑteritū pfectū et plusq̄perfecti temporis notam vt docebam.
¶ Preteritū pfectū est qđ cū aliqđ pfectū esse vel desīsse significat/vt docui.
¶ Preteritū plusq̄pfectū ē qđ aliqđ ampli⁹ ꝑterito ꝑterīsse sīgt/vt docueram.
¶ Tps perfectū p imperfecto nō nunq̄ vsurpat/et aliqñ plusq̄perfectum.
¶ Futurum tps est qđ aliquid futurū sīgt/vt docebo.
¶ Coniugatio est consequens verborum declinatio.
¶ Prima ꝯiugatio est q̄ i scđa infinito modo actiuo a lōgā ans re vel ris in scđa psona ꝑsentis indicatiui passiue vocis hz/vt amo amare/amor amaris. exceptis do cū ꝯpositis q̄ hñt a correptā/vt circūdare/venūdare/pessūdare/satisdare.
¶ Scđa est q̄ in infinito mō actiuo e lōgā ante re vel ris in secūda psona phtis indicatiui passiue vocis habet/vt doceo docere/vereor vereris.
¶ Tertia est que in infinito mō actiuo e breuē ante re vl ris in scđa psona presentis indicatiui passiue vocis habet/vt lego legere/amplector amplecteris.
¶ Quarta est que i longā ante re in infinito mō actiuo vl ans ris in secunda p

sona ꝓsentis indicatiui passiue vocis habet: vt audio audire/largior largiris.
¶ Verba que regulas hãꝫ coniugationũ non sequuntur anomala sunt: vt sũ volo/fio/et huiusmodi.
¶ Figure verborum sunt tres. Simplex: vt taceo/composita: vt conticeo/decomposita: vt conticesco.
¶ Species seu forma ꝟbi est q̃litas qua perfectum ab imperfecto secernim⁹.
¶ Species seu forma verbi est duplex: perfecta et imperfecta.
¶ Perfecta forma verbi est que sine alterius verbi intellectu significationẽ suam perfecte ostendit: vt amo/lego.
¶ Imperfecta forma ꝟbi est que sine alterius verbi intellectu perfectaꝫ significationẽ habere nõ potest. huiꝰ species sunt ser. frequẽtatiuũ/ꝓtinuatiuũ/desideratiuũ/diminutiuũ/imitatiuũ/et cũ primitiui significato motuum.
¶ Frequentatiua est qđ in to (vt lectito/aut in so cũ s/vt ꝟso/aut in xo cũ x (vt nexo) desinit. et idẽ sigt qđ ꝑmitiuũ cũ quadam frequentatione: vt lectito. i. frequenter lego. verso. i. frequenter verto: nexo. i. frequenter necto.
¶ Forma frequentatiuoꝝ est triplex. Prima. verba ꝑme ꝫugationis ab vltimo supino a/in i/breuẽ et u/in o/ꝟsa formãt frequentatiua: vt impo/as/impatũ. impito/as. Scõa: ꝟba que ꝑteritũ in gi/terminant a scõa ꝓsentis ꝓsona remota e/et addita to formãt frequẽtatiua: vt ab ago/is/egi. agito/as. aliqñ tñ ab vltio supino u/in o/ꝟsa: sed ea nõ sunt i frequẽti vsu: vt ab ago/is. acto/as. a q̃ agito/as. et sic a frequẽtatiuis aliqñ nascunt alia frequẽtatiua: vt lecto/as. lectito/as. a curso/as. cursito/as. Tertia. cetera ꝟba ab vltimo supino u/i o/ꝟsa formãt frequẽtatiua: vt curro/ris. curso/as. Sequor tamẽ sector facit tueor tutor/quero querito/queso quesito i/correpta. Adnosco etiã vult noto et ignobscit: et sunt quedã recta voce formata tũ in aliã ꝑsonã suoꝝ ꝑmiutuoꝝ significationẽ trãsire vident: vt a traho tracto/a cogo cogito/a dico dicto. Ité scitor et scisciscitor sunt frequentatiua voce: sed nõ figtione. Omnia frequentatiua prime cõiugationis sunt et suorum primitiuoꝝ genus seruant: preter scitor et scisciscitor que deponentia sunt: licet scio sit actiuum.
¶ Cõtinuatiuũ ẽ qđ in sco desinit: vt sordesco/cõualesco et significat nõ ichoationẽ sed incrementũ ꝓtinuũ: vt egresco. i. egrior fio vsurpant tñ multa ex his in sco terminãtib⁹ ꝑ ꝑmitiuis: vt adheresco/dilitesco/ꝫcupisco/labasco/abdormisco/cõticesco/expauesco et his similia et formant a secunda ꝓsona indicatiui ꝑmitiui addita co: vt a caleo/es. calesco/cis ꝑter hio cũ ꝫpositꝫ qđ facit hisco/dehisco/et fatisco: et plerũqꝫ a ꝟbis neutrꝫ declinãtur: aliqñ tamẽ a deponẽti mutata ris/i sco/vt a misereor/eris. miseresco et sũt neutra oia et tertie ꝫugationis et ꝑteriti vocẽ habent ꝑmitiuoꝝ differũt tamẽ significato ꝑterita cõtinuatiuoꝝ et primitiuoꝝ: vt herba exaruit sensus est si exaruit a primitiuo descendit qꝫ iam non exaret sed modo aut olim exarebat sin a continuatiuo descendit sensus est qꝫ iam facta est arida.
¶ Desideratiuũ est quod in rio (vt esurio) desinit et nõ meditationẽ sed desiderii sigt: vt lecturio. i. cupio legere non meditor legere/esurio. i. cupio esse non meditor esse: et formantur ab vltimo supino correpta a/et addita rio vt a lectu lecturio/esu esurio et sunt quarte coniugationis.
¶ Diminutiuũ est qđ in lo vel in co desinit et diminutionẽ sui primitiui sigt/vt sorbeo sorbillo. i. paꝝ sorbeo/a fodio fodico. i. paꝝ fodio: hec quoqꝫ prime coniugationis sunt et genus primitiuoꝝ seruant. Sed certam formã nõ habent nec in omnibus verbis in vsu sunt.
¶ Imitatiuũ est qđ in so vel in or terminat: vt patrisso/sororisso philosophor poetor sed illa in so sigt imitare ꝑmitiuũ morib⁹: illa aũt in or aliud vt philosophor studeo philosophiã sigt/poetor poetice vaco/villicor. i. villa ago vt ville presum hoꝝ autẽ forma iuncta est prime tantum coniugationis.
¶ Verbũ motiuũ qđ in so desinit nõ sigt desideriũ sed actũ corporis cũ significato ꝑmitiui vt viso nõ desidero videre sed eo vel venio ad videndũ/capesso nõ desidero capere sed eo ad capiendũ et sunt oia neutra tertie ꝫugationis/nec quoqꝫ certam formam nõ habent nec ab oibus verbis in vsu sunt.
¶ Numeri verborum sunt duo/singularis et pluralis.
¶ Singularis est quod suppolito singulari iungitur.

Pluralis est quod supposito plurali iungitur.
Persone verborū sunt tres. Prima q̄ supposito prime persone iungitur.
Secūda q̄ supposito secūde persone iungitur.
Tertia q̄ supposito tertie persone iungitur.

Participium est pars orationis declinabilis

p verbo posita gen⁹ ⁊ casus hns ad similitudinē nois tps ⁊ sigtionē ad similitudinē verbi

Participiū dr: q. dnarū extimarū partiū orationis. i. nois ⁊ verbi vim participat.

Participio accidūt sex. Genus/nūer⁹/casus/tps/sigtio/⁊ figura.

Gña participiorū sunt quatuor. masculinū/femininū/neutrū/⁊ cōe trium.

Masculinū est q̄ cū substātiuo masculini gñis cōcordatur.

Femininū est q̄ cū substātiuo femini gñis cōcordatur.

Neutrū est q̄ cū substantiuo neutri gñis cōcordatur.

Omne est q̄ cū substātiuis oim gñm concordari potest.

Nūeri participiorū sunt duo. Singularis q̄ sigitur substantiuo singulari.

Pluralis ⁊ substātiuo plurali sigitur/hec ⁊ superior regula habēt locū si participia nō ponātur substantiue.

Casus participiorū sunt sex: vt in nomine.

Tēpora participiorū sunt tria: presens/preteritū ⁊ futurū.

Temp⁹ presens est q̄ in ans vel in ens desinit: vt amās docēs.

Preteritū est q̄ in tus/sus/rus/vel xus desinit: vt amat⁹ vilis nr⁹ mortuus.

Futurū est duplex: prius et posterius.

Futurū prius est q̄ in rus desinit: vt amaturus.

Futurū posterius est q̄ in dus desinit: vt amādus.

Participiū pñtis tpis formatur a scōa psona singularis nūeri pteriti tpis imperfecti bam bar vel ram cōuersa m in ⁊ s: vt amabā amās/poterā potēs/loqbar/loquēs demūtur p̄sens ⁊ absens ⁊ iens ab ibam ⁊ quiens a quibā cū ꝓpositis que formāt gerūdia in endi/do/dū. ⁊ gtiū pticipii pñtis tpis in euntis pter ambio q̄ facit ambiēdi ⁊ ambientis ⁊ superbio q̄ facit superbiendi ⁊ superbientis.

Participiū pteriti tēporis formāt a posteriori supino addita s: vt amatus amatus: preter mortuus a morior.

Participiū tēporis futuri formāt a posteriori supino addita rus: vt amatu amaturus: demūtur nascitur⁹ de nascor ignoscitur⁹ ab ignosco: ⁊ futur⁹ de sum ⁊ fio q̄ de formatione est tēporis futuri ⁊ sigtione posterioris futuri.

Excipiūtur etiā quedā ꝛbia pme ⁊ tertie cōiugationis q̄ faciūt supina in itū vel ctū cum e/q̄ mutāt in atur⁹: vt domatur⁹ fricatur⁹ ⁊ ꝛbiale in atio vt domatio fricatio.

Participiū posterioris futuri formatur a gtō singulari pñtis pticipii tpis tis i dō mutata: vt amātis amandus.

Ab actiuo ⁊ neutro supina habēt ib⁹ duo nascūtur participia alterū pñtis tpis vt legēs currēs. Alterū tēporis futuri vt lecturus cursurus.

¶ Ab aliis tñ que carēt supinis vnicū nascitur participiū pñtis tpis: vt a timeo timens a studeo studēs.

A neutris aūt cū circūlocutione in pterito pfecto in modū passiuorū habēt ibus tria descendūt pticipia presens pteritū ⁊ futurū: vt a gaudeo gaudēs gauisus gauisurus/a ceno cenās cenatus cenaturus.

A neutris vero trāsituis quatuor descendūt pticipia: vt ab aro arās aratus araturus arandus.

A passiuis quorū actiua habēt supina duo nascūtur pticipia alterū pteriti/alterū posterioris futuri: vt ab amor amat⁹ amād⁹. Ab his tñ passiuis quor⁹ actiua supinis carēt tñ vnicū nascit pticipiū posterioris futuri: vt a timeor timēd⁹.

A cōi q̄tuor nascūtur pticipia: vt a largior largiēs largit⁹ largitur⁹ largiendus

A deponēti tria descēdūt pticipia: vt a loq̄r loquēs locut⁹ locuturus.

Ola ꝛbia q̄ carēt supinis carēt participiis q̄ ab eis formātur.

Sigtio participii est qualitas qua cognoscitur an actiue an passiue an cōuenienter significet vox participii.

Sigtiōes participior⁹ sunt due: actiua ⁊ passiua: pticipia sigt q̄ ꝛbis vim actiuā hnt ib⁹ deriuātur actionē sigāt/q̄ ro passiuā sigāt passionem.

De participiis

¶ Dicēdū tñ nōnulla ex illis ꝓteriti ꝑfecti ⁊ pluſq̄ ꝑfecti tpis aliqñ ſolā actionē ſignre vt fere oia a deponētib⁹ aliqñ tā actionē q̄ paſſionē vt oia q̄ a cōib⁹ deriuātur ⁊ a neutrꝭ q̄buſdā: vt prāſus ⁊ cenat⁹ ⁊ a deponētib⁹ aliq̄t: vt auxiliat⁹ meditatus locut⁹ medicatus comitatus mutat⁹ ⁊ plura illa ꝙ futuri in dus oēm paſſionem ſignt.

Sic q̄ vis verbū commune agat et patiatur
Sola per ans ens rus tamē actio ſignificatur
Dus patitur tantum ſed ꝓteritum dat vtrumq̄

¶ Participia in ſubiunctis verſibus ſub voce actiua paſſiuā habēt ſignificationem.

Actiuum ſenſum paſſiua voce tenent hec
Conſideratus circūſpectus iunge diſertus.
Cautus et argutus ignotus ſic quoq̄ tutus
Contentus falſus tacitus p⁊ofuſus et inde
Scitus diſcretus iuratus complacituſq̄
Excretos exoletos defectus adultus

¶ Hoc ptcipiū euidēs ⁊ ea q̄ a neutris paſſiuā ſignificationē hñt⁹ naſcūtur ſub voce actiua paſſiuā hñt ſignificationē: vt vapulās erulās frigēs calēs ⁊ hmōi. Quedā ſt q̄ cū forma ptcipior̄ habeāt qr carēt tpe ſunt nota dicēda nō aūt participia.

Participi ſimiles ſunt he voces galeatus
Scutatus iungas ptliatus cum tunicatus.
Baccatus caligatus cum manucleatus.
Eſtq̄ paludatus penulatus ſiue togatus
Pꝛetextatus cū trabeatus iunge comatus.
Addas criſtatus bꝛaccatus cum ſoleatus
Haſtatus ſtellatus ſic lunatus itemq̄
Littera dans atus et quedam terminat itus.
Turritus cū territus pellitus et utus
Haſtutus ſimul hirſutus coꝛnutus habebunt

Participia a gerūdiis differūt: gerūdia ſignt rei adminiſtrationē ſine tpe. participia vero cū tempoꝛe.

¶ Participiū trāſit in vim nois q̄nq̄ modꝭ. Primo mutatiōe ꝓſtructiōis qñ cōſtruitur cū alio caſu q̄ eſ⁹ ꝙbū vt amās virtutē ptcipiū eſt: amās virtutꝭ nomē alterī appetens ſui profuſus. Scōo tpis amiſſione: qū nullū tps ſignt: vt amans q̄ amore capt⁹ eſt: miſeri ſunt omnes amātes. Tertio ꝓpatione: vt amās amantior amātiſſimus. Quarto cōpoſitione: vt innocens indoct⁹ qñ participiū componitur cō ꝓpōne quacū verbū nō cōponit. Quinto mutatione ſignti: vt amādus qñ ſignt nō eū q̄ amabitur: ſed eū qui eſt dign⁹ amari: vt merito laudād⁹ eſt Cicero q̄ mutatio etiā in participio actiui futuri aliqñ fit. Seneca de naturalib⁹ q̄ſtionib⁹ nullā q̄dē mētionē fecit cometarū nō ꝓtermiſſur⁹ ſi q̄d explorati apud illos ꝓfuiſſet: ꝓtermiſſur⁹ dixit ꝓ eo qđ eſt talis q̄ ꝓtermitteret nec tps ſignt ſz qualitatē hois ⁊ animi voluntatē. ¶ Sciēdū aūt q̄ quo ptcipia ꝓteriti tpis ꝓiūcta cū ꝙbis pñtis tpis ꝓteritū tps ſignt: vt lect⁹ es lect⁹ ē. Sic ptcipia pñtis tpis ſi iungātur ꝙbis ꝓteriti aut futuri tpis ꝓteriti ⁊ futurū tps ſignt: vt amās feci/adueniēs audiam.

De aduerbijs.

Aduerbium est pars orationis indeclinabilis q̄ adiecta ꝛbis participijs gerūdijs vel supinis significationē eorum explanat.

Aduerbiū dr: q; stat ad verbū: hoc est iuxta verbū.

¶ Aduerbio accidūt quatuor. Spēs/figura/cōparatio/ꝛ figura.

¶ Spēs aduerbiorū sunt due: principalia vt nuper/derivatiua vt supperrime.

Derivatiuorū spēs sunt decē: denominatiua/pronominatiua/patronymica/superlatiua diminutiua ꝛbalia simul ꝛ nominalia/participialia/aduerbialia ꝛ preposterialia.

Denominatiua aduerbia sunt q̄ a nois⁹ nascūtur: hoc aūt aut a propriis nominibus nascūtur: vt a tullio tulliane: aūt ab appellationibus: vt a duro duriter: aut a vocabulis: vt ab hostio hostiatim.

¶ Nomē aūt vni⁹ appellatio multorū: vocabulū ꝛo rerū est. Pronominatiua aduerbia sunt q̄ a pnois nascūtur: vt ab ille ꝛ hic illic: ab ille ꝛ hic illuc. Cōparatiua ꝛ superlatiua aduerbia sunt quotiēs appellationes a quib⁹ veniūt ꝓparātur vt docte doct⁹ doctissime. Et q̄n nō possunt oia aduerbia recte cōparari/supplemus ꝓparatiū ꝛ superlatiū cū his aduerbijs magis ꝛ maxime iuncto positiuo vt magis rite maxime rite in diminuendo aūt cū his aduerbijs min⁹ ꝛ minimē vt minus rite/minimē rite.

Diminutiua aduerbia sunt q̄ a primitiuo derivātur: vt a tarde tardule/a tardius tardiuscule.

Uerbalia aduerbia sunt q̄ a ꝛbis nascūtur: vt a curro cursim/rapio raptim.

Uerbalia simul et nominalia sunt q̄ a nois simul ꝛ a ꝛbo nascūtur: vt a pede ꝛ pedere pedetētim.

Participialia aduerbia sunt q̄ a participijs siue participialib⁹ veniūt: vt a decens decenter.

Aduerbialia aduerbia sunt q̄ ab aduerbijs nascūtur: vt a cā clācalū/sepe sepi⁹

Prepōnalia aduerbia sunt q̄ a prepositionib⁹ veniūt: vt ab extra exterius/ab ob ꝛ iter obiter signās statim ꝛ specialiter.

¶ Que efferunt.

¶ Nois scōe declinationis formant aduerbia a dto casu o in e mutato/vt a doctus/docte/docte. Sed ꝓtra hāc regulā multa sepi⁹ vitiarunt auctoritas: quedam in dto casu formāt aduerbia in e: vt falso/sedulo: quedam in er ꝛ in e: vt a duro duriter vel dure.

¶ Nois adiectiua tertie declinationis formāt aduerbia a dto casu adāpta ter vt a mollis molli molliter/audax audaci audaciter vel audacter. Hinc tñ excipiūtur facilis qō formatur facile pro faciliter: difficilis difficulter ꝓ difficilē/participia ꝛ participijs silia mittēda dtō singulare verbā i/ur/formāt aduerbia/vt sapienti sapienter/prudēti prudēter: ois oīno pro omniter: nuper ter a tribus/quater a q̄tuor/aliter ab alt⁹/a sublimis sublime sublimiter/obuiet aūt tñ usp parūper paulisp: ꝛ id genus alia cōposite sunt.

¶ Hec aduerbia q̄ sequūtur tā in er q̄ in e efferūtur

Humane dure ferme large atq; benigne
Prosperiter pure vel habunde siue seuere.
Atq; probe ignaue vel auare siue preterne
Festiueq; noue sic asperiter vel amicē

¶ Propria nois scōe declinationis formāt aduerbia a casu ablō o mutata in ē ꝛ addita ne: vt a tullio tulliane.

Quedā appellatiua ꝓme declinatiōis formāt aduerbia a casu ablō assumpta tim: vt a regula regulatim/caterua caterulatim.

¶ Appellatiua scōe declinationis ab ablō hmōi aduerbia formāt o mutata in a/ꝛ addita tim: vt ab hostio hostiatim: a viro tñ fit viritim/a furto furtim/a stricto strictim/a singulis singulatim vel sigillatim: a prim⁹ primo primū primatim/ab anno annuatim.

Appellatiua tertie declinatiōis formāt hmōi aduerbia ab ablō e mutata in

¶ Appellatiua quarte declinationis formãt hmõi aduerbia ab ablõ n/muta-
ta in im: vt a statu statim/singultu singultim/a raptu raptim.
¶ Quedã noia prime declinationis formãt aduerbia ab ablõ casu a/ mutata
in i/ tus addita: vt medulla medullitus.
¶ Quedã scõe declinationis in ablõ mutãto in i/ tus addita: vt a celocelit⁹/
fundo/funditus.
¶ Quedã tertie declinationis mutãto in i/ tus assumpta: vt radice radicit⁹/
stirpe stirpitus.
¶ Significatio aduerbii est qualitas q̃ p sigñ vnũ aduerbiũ ab alio discernit.
¶ Sigñiones aduerbioꝝ sunt multe: aut enĩ loci aut tpis aut nũeri. ꝛc. vt infra
patebit.
Aduerbia loci sunt hic illic istic hac quo qua vbi int⁹ ꝛ foris intro ꝛ foras obuiã
¶ Aduerbia localia aut in loco sigñt aut de loco aut per locũ aut ad locũ/ aut
/sus locũ aut vsq; ad locũ.
Aduerbia sigñtia in loco sunt ista. hic istic illic intus foris ibi ibidẽ alibi alicas
bi vsq; nusq; sicubi necubi nũcubi vbicũq; vbicũq; superius inferi⁹: ꝛ aliãs suũ quesi-
tiuũ vbi. Ad hãc sigñtionẽ referri possunt noia ꝓpria vbiũ vel pagoꝝ sigñtia in
loco aduerbialiter in grõsine dto posita: vt fui padue ꝛ carthagini.
¶ Aduerbia sigñtia de loco sunt ista: hinc illinc/istinc inde alibinde sicũde necũ
de alicũde supne inferne vndiq; vtrinq;. hec hñt suũ quesitiuũ. vnde. Ad hanc
sigñtionẽ referri possunt noia propria vbiũ vel pagoꝝ sigñtia de loco aduerbia
liter in ablõ posita: vt venio roma
¶ Aduerbia sigñtia per locũ sunt ista: hac illac istac alia aliqua illa ea siqua ne
qua q̃q; quouis vtraq; vtrauis. hec hñt ꝓpriũ quesitiuũ qua. Ad hãc sigñtio
nẽ referri pñt noia propria vbiũ vel pagoꝝ sigñtia per locũ aduerbialiter ab-
lõ posita: vt trãsio roma/venit roma ꝛ nonnũq; in actõ cũ p ponũtur: vt venit p
romã. Aduerbia sigñtia ad locũ sunt ista huc illuc istuc istrõ foras vsq; nusq; eo
eodẽ siquo/nequo/alio/aliquo vtroq; quouis quocũq;. hec hñt suũ quesitiuũ q̃-
Ad hãc sigñtionẽ referri possunt noia ꝓpria vbiũ vel pagoꝝ sigñtia ad locum
aduerbialiter in actõ posita: vt vado paduã.
¶ Aduerbia sigñtia versus locũ sunt ista. horsum ustorsum illorsum dextrorsuq;
sinistrorsum deorsum retrorsum seorsum aliorsum nunc quorsum versus surium/
vel surium /sus vtroq; /sus quoq; versus: ꝛ hñt suũ quesitiuũ q̃sum. Noia ãã
ꝓpria q̃ appellatiua sigñtia /sus locũ p nom⁹ in actõ ponũtur postposita ver
sus/vt vado romã /sus locũ /sus mare cũ versus.
Aduerbia sigñtia vsq; ad locũ vt vsq; ad tẽpus sunt ista: hactenꝰ hucusq; illuc-
usq; vsq; nũc quonãusq; ꝛ hactenus. hec hãbẽt suũ quesitiuũ quousq: noia pro
ꝓpria vbiũ vel pagoꝝ sigñtia vsq; ad locum/ p nom⁹ in actõ ponũtur; cum vsq;
vt vado vsq; romã.
¶ Sũt q̃dã aduerbia localia q̃ nõ ad vnã solã ꝛ ad varias sigñtiones referri pñt
vt pegre pone supra infra subter extra vltra citra: vt pegre trãseo / pegre venio.
Que sunt aduerbia tpis: hodie nunc nup heri cras aliq̃n olim tunc cũ duz ãã sq
mane mõ vesperi sãtũper aliquãtũq; interdum.
Que numeri: semel bis ter quater nonies decies vicies millies.
Que ordinis: inde deinde deinceps denuq; demum postea ẽterea ꝑmum ꝑmo
scõo vicissim qõ ꝛ separatim dicit.
Que negãtia: haud nequaq; nõ nullime ne vtiq; nequaq;
Que affirmãtia: certũ q̃dem profecto ꝺppe certe scz.
Que optãtia: vtinã oh to ꝛ ii pro vtinã.
Que ꝛcessãtia: licet esto.
Que adulãtia: sodes amabo.
Que irrãtia: edepol castor herde mecastor hercle.
Que vehemẽtia: en ecce eccum ecctam.
Que interrogãtia: cur quare quãobrẽ cõd q̃ vtrum num nõ numquid.
Que dubitãtia: forsan forsitan fortassis fortasse.
Que prohibendi: ne.
Que electiua: potius fortius.

Que infinuandis: quasi certe tñ vt velut: veluti/sic sicut/sicuti/prout/prout dñ: acsi. Que vocandi: heus ehodū.
Que respondendi: heu.
Que congregandi: simul vna pariter cōiter.
Que eligendi: potius immo.
Que hortandi: eya age agite.
Que separandi: cotsim vicatim vtrimq; singulatim paulatim sensim.
¶ Que qualitatis: bene pulcre oīno care: vlde misere motose ppere expedite.
Que quātitatis: multū plus min⁹ parū satis nimiū nimis valde.
Que comparandi: tam q̄ magis et maxime.
¶ Gradus cōparationis sunt tres: positiuus cōparatiu⁹ et superlatiu⁹.
Que sunt aduerbia positiui gradus: docte pulcre fortiter.
Que cōparatiui: doctius pulcrius fortius.
Que superlatiui: doctissime pulcerrime fortissime.
¶ Multa ex predictis aduerbiis q̄ varia significant sub variis speciebus aduerbiorum locari pñt vt hic potest: et tpis esse aduerbiū et loci: et sic de multis aliis.
¶ Figure aduerbiorū sunt tres: simplex/vt diu huc: cōposita vt interdiu adhuc: decōposita q̄a cōpositis derivatur: vt a benigno benigniter/a misericordia misericorditer/ab indocto indocte/ab efficace efficaciter.

Intro foras verbis que signant ad loca motum
Coniungi poscunt: aliis iungas foris intus

¶ Intus et foris/intro et foras hoc interest: intro et foras significant verbis aut participiis significantibus motū ad locū: interius et foris significant verbis aut participiis significantibus permanentiā aut motū in loco.
¶ Aduerbia loci possunt poni pro aduerbiis tēporis sed non econuerso.

Dictio vocali finita vel s sibi subdit
Sepe ne vel nūquid et vel s sed demere debes.

¶ Ne dictioni in vocali finienti aut s littera terminati solet adiungi et tūc nō significat et vel s apocopat: vt mihin. a mihine: dicin. i. dicisne: videsne. i. vides ne/sentisne. i. sensesne. ideoq; apud Terentiū in vsu frequenti est.
¶ Nō et nū idē significant: sed hoc interest: q̄n vero fit interrogatio q nō id vere existimo qō q̄ritur. Utrq. Nō ego te vidi damonis pessime captū. excipere. q̄n vo fit interrogatio per nū suppenim⁹ id falsum cē qō queritur.

Affirmat nō pro nūquid querendo: negat nū
Non ego te vidi: nū mea dicta negem

¶ Indies et quotidie hoc interest: indies semp verbis incrementū significantibus et cōparatiuis significat/quotidie vo istis caret.

Quotidie iungi que vis sibi verba reposcunt
Indies medius gradus: incrementaq; signans.

¶ Preterea insuper significat et preter eū eam id eos eas vel ea.
¶ Obuiā est aduerbiū et significat verbis motū ad locū significantibus: vt venio tibi obuiā. Obuio tibi q̄ sinia multis aliis modis dici pōt vt obvio tibi/obvius sum tibi/obuiū me tibi fero: obuiū fortuna me tibi obtulit/occurro tibi. ¶ Scilicet et videlicet videtur significare id qō certe: sed fere per quandā amplitudinem vel derisum. Interdū etiā sine ea: interdū post relatiuū quō qdē poni solet nōnūnq; et ante: vt sine relatiuo vix tū apud doctos reperies vulgo vsitatissimū modū cū ea que cōfuse dicta sunt per singula postea exponimus.
¶ Protinus cōtinuo et statim præter superiorē significationē que est subito. vel cito significant etiā nō ideo q̄n iūguntur negationi: vt nō cōtinuo si furti aliqs accusetur damnare eū iudex debet. i. non ideo.
¶ Necesse necessario hoc interest: necessario q̄libet sibi vōs adiungere pōt: necesse vero nō vōlū habet tm̄ vt necessario q̄s moriatur necesse est q̄s moriatur

¶ Paulo minus vus dicitis. i. fere. vñ plautus ita. Paulo min⁹ ꝙ nunquã uenerãt me in terra. ꝓ ulo min⁹ due dictiones angl. (as I tell) idem. Minuit eũ paulo minus ab angelis.

¶ Dũ tria sign. tantũ modo/donec/ꝙ quãdiu: ꝙ qñq; quasi syllabica adiectio est vt adeodũ/ehodũ/agedũ. Sed dũ pro ꝺm indicatiuo pro donec ꝓiunctiuo seruauit. Minus aduerbiũ ꝓpatui gradꝰ cũ positi noie iunctũ facit signũ ꝓtrarium. Therẽ. Poc̃ nemo fuit min⁹ mepti. ¶ Pnudentior: min⁹ etiã pro no ponitur qñ cõgitur cũ sin: vt sibi min⁹. i. sibi nõ cert cũ quo. i. quo min⁹. i. vt non.

¶ Quoad sign. quousq;/quãdiu/qñ/ꝙ quamdiũ.

¶ Usq; quo penultima correpta sign. vndiq;/ꝺm/donec/simul/ꝙ aliqñ.

¶ Simul sign. pariter ꝙ posiũ.

Sicc non solum non tantũ non modo poscunt.
Sed vel verũetiam iungi vel sed quoq; post se
Quod minus est ponitq; ꝓius: matusq; subire
Ut reꝙ non tantũ: sed pro te animam quoq; fundã
Maius vult ꝓe se nedum minus ꝙ sibi subdi
Ut dicam pro te nedam res fundere possum
Cumq; negans iunctũ his structura recipꝛoca fiet

¶ Nedũ pro nõ solũ ponitur: sed nedũ nũq; vsurpatur nisi cũ de duob⁹ loq̃mur quorũ alterũ magis alterũ min⁹ est: ꝙ minori semper in posteriori parte ꝓpo nitur nõ solũ in ꝓiori parte ponitur: vt nõ solũ vulnerauit patrẽ sed etiã interfecit: dicendũ per nedũ patrẽ interfecit nedũ vulnerauit. Et qñ negatiũ cũ his signitur reciꝓca fiet cõstructio: ꝙ tũc magis precedet nõ solũ. ꝛc. ꝙ minus seq̃tur vt non solum non.

¶ Cõꝓrimũ sign. celeriter ꝙ postulat vnũ verbũ/cũ primũ/vbi primũ/ꝙ vt primũ. ang. (as sone as) duo ꝛba postulãt.

¶ Modo sumitur pro aliqñ ꝙ solũmodo/ꝙ pro tm̃ne.

Quunctio est pars oꝛationis indeclinabilis dictiones vel sententias annectens.

¶ Conũctio dicta contingendo: q; vel dictiones vel sententias simul cõ iungit.

¶ Conũctioni accidũt tria. Potestas/figura/ꝙ oꝛdo.

¶ Potestas ꝓiunctionis est quam habet qñ ei significationẽ officiũq; in oratione ostendit.

¶ Potestas ꝓiunctionis in decẽ ꝙ octo partes diuisa est: vt infra patebit.

Copulatiua est cõ sensus ꝙ ꝛba ꝓiungit: vt disertus ꝙ sapiens fuit Cicero.

Copulatiue ꝓiunctiones sunt hec et tq; atq; ac ast quoq;.

¶ Disiunctiua est que quotis dictiones ꝓiungat sensum tñ disiungit alterꝫ affirmãs alterũ vero negãs: vt ut es doctꝰ vel indoctus.

Disiunctiue ꝓiunctiones sunt hec: aut ve vel ne nec an neq; seu sine. Hec aũt tres partes diuiditur in subiunctiuã dubitatiuã ꝙ interrogatiuã.

¶ Subdisiunctiua est que ꝙ voce habeat disiunctiue vtrũq; tñ esse sign: vel simul: vt alexander fuit pariꝫ vel discretor: vt tota die legit vel scribit.

¶ Dubitatiua est q cũ nota disiunctionis dubitationẽ significat: vt aut prodest aut noꝛ.

¶ Interrogatiua est q cũ nota disiunctionis dubitationẽ cũ interrogatiõe sign. Urg. Eloquar an sileã.

Interrogatiue ꝓiunctiones sunt hec: an ne necne anne nonne.

¶ Expletiua ꝙ et copletiua dr est q dictaꝰ causa, vel metri nulla significationis ꝙsistãte ponitur: vt quinetiam dane.

¶ Expletiue vel copletiue ꝓiunctiones sunt hec: quidẽ eqdẽ vero aũt quoq; tamen/ pleraq; vel aũt in duas partes diuidit tapprobatiuã ꝙ dubitatiuã

De coniunctionibus.

¶ Approbatiua est que rem approbat vel affirmat: vt equidem merui.
¶ Distributiua ē que diuersis diuersa distribuit: vt ego lego tu vero dormis.
¶ Electiua est que ex diuersis ꝓpositis aliquid elegi ostendit: vt diues volo esse magis q̄ pauper.
¶ Electiue coniunctiones sunt iste: q̄ ac et atq; quando sumuntur pro q̄.
¶ Aduersatiua est que aduersum conuenienti significat: vt q̄uis negES peccatum constat. Aduersatiue coniunctiones sunt iste: sed tamen q̄q̄ q̄uis etsi tametsi etiamsi at verum et ceterum quando pro sed ponuntur.
¶ Abnegatiua vel exceptiua est que rem aliqua causa impedirā fieri non posse ostendit: vt nisi adesses nihil comederem.
¶ Abnegatiue vel exceptiue ꝯiunctiones sunt iste: ni nisi/qñ/alioquin/preterq̄.
¶ Diminutiua ē que diminutionē significat: vt si nō potes legere saltē scribe.
¶ Diminutiue coniunctiones sunt iste: saltē ne/nec/at ant/ꝙ vel pro saltem.
¶ Causalis est que causam vel ordinē rei precedentis ad sequentē significat.
¶ Causales ꝯiunctiones sunt iste: quapropter/qñ/quippe/eni/etenim/nā/nāq̄/qñquidem/siquidem/quatenus/vt/q̄/ne/neu/neue/si/quum/ꝙ qñ sumpta pro qꝙ. hec autem in quatuor partes diuiditur in ꝯtinuatiuam/subcontinuatiuam/adiunctiuam et effectiuam.
¶ Conuinctiua que et conditionalis ꝺr est que continuationem cū dubitatione (iuncta indicatiuo) ostendit: vt si terruit dormit.
¶ Subcontinuatiua est que causam ꝯtinuationis non cum dubitatione rei essentiam ostendit: vt quia ambulat mouetur.
¶ Adiunctiua est que sic esse vel non esse dubitans subiunctiuis adiungitur: vt si veneris multa commoda feres.
¶ Effectiua est que ex causa p̄cedētē figit effectū: vt dom⁹ fortis est nā ex ligno et lapide fidele ꝯstat. hec tamen potest reduci ad subcontinuatiuam.
¶ Collectiua rationalis vel illatiua est que ex premisso sermone rationē ostendit. vt tu es homo ergo mortalis.
¶ Collatiue rationales vl illatiue ꝯiunctiones sunt iste: ergo/ideo/igitur/ita q̄/prom/proinde/quocirca/propterea/iccirco.
Q̄nq; eadē ꝯiunctio ꝑ varia sua figūrationē modo illi⁹ mō alteri⁹ est potestatis. Figure ꝯiunctionū sūt due. Siplex: vt at/ſz/eni/ꝓposita: vt atq;/sedeni/eniuero.
¶ Ordo coniunctionuz est qualitas que demonstrat que preponi que ve subiungi coniunctio debeat.
¶ Ordo cōiunctionis est triplex. Prepositiuus/subiunctiuus/et cōmunis.
Prepositiuus ordo est in quo coniunctiones precedunt ea que coniungunt.
Cōiunctiones ordinis p̄positiui sunt iste: at/ac/ast/sed/atq;/aut/vel/ne/neq; ceterū/eniuero/verū/si/quin/quatinus/sin/seu/siue/ni/nisi/ꝙ nam.
Subiūctiuus ordo est in quo post ponunt coniunctiones illis que ꝯiungunt.
Cōiūctiones ordinis subiūctiue sūt iste: q̄/ve/ne/aūt/quidē/quoq;/vel ꝙ etiā
Cōmunis ordo est in quo nūc preponitur nunc postponitur coniunctio.
Coniunctiones ordinis cōmunis sunt reliqe omnes.
¶ Et/ponit quinq; modis. Primo mō copulatiue: vt homo ꝙ aial. Scōo causatiue ponit: vt fortis ꝙ prudēs fuit cesar. Tertio diuinctiue: vt legere ꝙ nō intelligere ē negligere. Quarto successiue: vt dixit ꝙ comedit. Itē Jesꝰ sedebat sup pullū ꝙ sup asinā. i. aliq̄n sup pullū ꝙ aliq̄n sup asinā. Quinto expositiue pro .i. Quidā. Hāc deꝰ ꝙ litē melioꝝ natura diremit. i. melioꝝ natura. Itē multifariā multisq; modis q̄ p. i. ponitur: ꝙ est figura Epexegesis qñ dictio vl oīo sequēs exponit p̄cedētē: vñ Ebrardus. Est epexegesis exponens dicta priora.
Cōiūctio copulatiua trib⁹ modis discopulat. Primo mō qñ dictiones copulā claudētes eandē cōstruēdi rationē nō hñt: vt hic liber est meus ꝙ fratris mei. Cicero erat eloquēs ꝙ magnanimus. Scōo qñ sequitur dictionē varios casꝰ exigētē: vt tu es dignꝰ laudis ꝙ p̄mio. Tertio qñ mediat inter duo nōia locorū diuersi numeri aut declinationis: vt cicero floruit rome et athenis.

Ordinis et medii: semper est postpositiui
Enclitice voces q̄ pro et/ne pro an/veq; pro vel

Scribi et proferri cum vocibus immediate
Preiunctis debent simul vltima syllaba vocis
Que precedit is a tui dei ent ipsecq grauari.

¶ Et ⁊ q hoc interfunt penes ordinē. Nā ⁊ interponit: q vero postponit cuz sit vox enclitica ⁊ facit ꝓcedentē acui ⁊ seipsam grauari.

¶ Cōiunctiones enclitice sunt tres: q p ⁊ ne p an/vt p vel. ⁊ ꝓferūtur immediate cū dictionib⁹ ꝓcedētib⁹ tanq̄ syllabice adiectiones. vt inq̄ nunc/tune.

Ac simul atq̄ notat quā. post secus ac alioz sum
Post aliter: medioq̄ grad⁹ generis quoq̄ neutri

¶ Ac et atq̄ quando ponūtur post aliter alioz sum vel secus: accipiuntur pro q̄: vt aliter est ac dicis. Virgilius. Hauā secus ac milli faciunt et sepe post cōparatiuos gradus neutrius generis.

Dic vel pro q̄uis etiam saltem quoq̄ siue.

¶ Vel sumitur pro etiam quo saltem, pro sine/et q̄uis.

Ne signat valde/vel certe/non/simul vt non
Cum signat nunquid/vox est enclitica semper.

¶ Ne ponitur p certe Terentius. Ne iste hanc mecum sentit. Pro non q̄n fingitur imperatiuo modo: vt ne pete sirmatas pacis dissolvere leges. Pro vt nō: vel q non: vt oro ne facias. Q̄nq̄ interrogatiue ponitur p an: et tunc semper postponitur enclitice: vt tune ille vt eneas: ⁊ est imperatiuus huius ꝟbi neo/es. Ponitur etiam pro valde. Therentius. Facunt ne intelligendo vt nihil intelligant hoc valde et carnose intelligendo.

¶ Ne dubitatiue siue interrogatiue ponit cū nec ꝓcedēte: vt sic faciaz nec ne ignoro. Pro an nō: sed an superuacue tūc addit: sic ignoro an faciam nec ne.

Nec neq̄ quū gemine verbū plurale reposcunt.

¶ Nec et neq̄ cū duob⁹ suppositis singularib⁹ geminate ꝟbū exigūt plurale. Terētius in adelphis. Nec si neq̄ ego neq̄ fecimus nō fuit egestas facere nos

¶ An interrogatiue frequenter ponitur: quandoq̄ tamen dubitatiue: vt dubito an viuat an mortuus sit.

Quā signat quantum gradui iunctū positiuo
Atq̄ superlato valde/in quando sequantur
Hec possum valeo queo tunc quantum quia signat

¶ Quā iunctū positiuis quantū sigt. Q̄n iungitur superlatiuus idē est q̄ valde nisi sequatur aliq̄s istoz verbotū possum/valeo/aut queo: q tunc q̄ sigt quā tum: vt q̄ breuissime potero sententiam rescripsi.

Quin etiam signat/qui non/cur non/simul et non

¶ Quin trifariam accipitur. Primo p quine nā siue atq̄ et tā idq̄ fere cū indicatiuo. Secō p vt non vel qui non vel quo minus: ⁊ id cū substantiuo. Tertio pro cur non id sūt interrogatiue et cum indicatiuo.

Si pro vtinam iunias pro non sic pro q quāuis
Finito seruit si certum quando notabit
Incertum signans coniunctiuum sibi poscit
Si prius exposcit: sui posteriusq̄ locari.

¶ Si sumitur p nō/p q̄/p q̄uis/⁊ pro vtinā. Si q̄n ponitur dubitatiue coniunctiuo seruit/q̄n vero nō indicatiuo. Si et sin hoc interfunt. Si priori orationi iungitur sin autem posteriori.

¶ Si quidem.i.si certe.siquidē.i.qz.

Etsi tam (qz) etsi q̄q̄ q̄uis licet vlu
Distant/illa modo primo tria iunge priora
Principio et libri sententie epistolitve
Postposita interdum a nullo pendere reperta
Postponi semper duo posteriora reposcunt.
Et coniunctiuum raroqz modū sibi primum

¶ Quāqz/etsi/tametsi/prime clausule semp sigi postulāt/r vtplurimū indicatino seruīt:iz r quāntis p̄mas refugiūt clausulas/indicatnoqz raríssime seruīt

Disiunctiua secat sensus:iungit quoqz voces

¶ Cōiunctiones distinctime voces iungūt/sententias/vero disiungūt.
¶ Porro sigt quidē/sigt postea:r tūc aduerbia scit.

Seu pro vel petit s. pro sicut scribito per c

¶ Seu s/scriptū vel sigt:ceu c/scriptū sicut r aduerbiū similitudinis est.
¶ Neu r neue sigt vt non. Virg. Neu populū antiquā sub lege tueri. Quidtis Neu operis famā possit delere vetusti.
Ceterū r verū nota p̄iunctionaliter posita sunt p sed/vterū nomē p cōiunctione interrogatiua etiam ponitur.
Ita aduerbiū affirmādi est r aduerbiū similitudinis/r p̄fictio rationalis.

Quippe relatiuo:qui pulchre iungitur & quum

¶ Quippe elegāter sigitur huic relatiuo qui q̄ qō/r quic aduerbio quū: vt q̄p pe qui quippe quum.

Nisi nulli preterq̄ similes connectere casus
Assoleant.preter quartum semper sibi poscit

Nisi preterq̄ r preter hoc intersunt/nisi r preterq̄ copulāt casus/preter vero actiū postulat.

Prepositio est pars oratiōis indeclinabilis que aliis partib⁹ ōonis in appositione vel in cōpositione ferme preponitur.

Prepō dr a preponēdo:qr ceteris partib⁹ ōonis suū est p̄poni/preter ten⁹ que nūq̄ in appositione nec in cōpositione preposita inuenitur.
Prepositioni accidūt tria. Regimen casus/figura/r ordo.
Regimē casus est prepōnū natura que in appositione vel in cōpositione casib⁹ deseruit. Ille p̄n prepōnes inseparabiles am/di/dis/re/se/con. inde excipiuntur.
Regimē prepōnis est triplex. Nā prepositionū/alie solū actiū/alie solū ablatiū/alie nūc actiū nūc ablatiū regūt.
Prepositiones que solū actiū regūt sunt ille:ad apud/ad/anuersum/aduersus/eis/citra/circū/circa/cōtra/erga/exter/extra/infra/inter/intra/intra/ob/pone per/prope/ppter/fin/post/trans/vltra/supra/preter/circuiter/vsq̄/versus/secundum/penes/prudie/r posti die.
Prepositiones que solū ablatiū regūt sunt ille:a ab abs cū coram dā de e/ex p pre palā/sine/absq̄/tenus
Prepositiones que nūc actiū regunt nunc ablatiū sunt ille in/sub/super/et subter.
In sub/super et subter/q̄n iungūt⁹ vbis aut participiis sigt⁹ motū ad locū actus:q̄n vero aliis ablatiis sigutur.
Super cū contignatione plerumqz vult actiū aliter ablatiū.
Prepositionū alie sunt semp separabiles/alie p̄ inseparabiles/alie vero ꝓmiscue

Prepositiones sp sepabiles sunt iste:apō/penes/fm/absq; :siue cū q̄dā alijs
Prepōnes sp inseparabiles sunt iste:am/di/dis/re/se/ con.
Reliquę nunc sepabiles nūc inseparabiles inueniuntur.
¶ Figura prepōnis est duplex. Simplex:vt a.Cōposita:vt absq;.
¶ Ordo prepōnis est qualitas q̄ demōstrat quę preponi queve supponi prepositio debeat.
¶ Ordo prepōnis est triplex. Prepositus/subiūctiuus/⁊ cōmunis.
Prepositiuus ordo est in quo prepō suo casuali ꝓponitur.
Subiūctiuus ordo est in quo prepositio suo casuali postponitur.
Cōmunis ordo est in quo prepositio nūc preponitur nūc postponitur.
Ordinis subiūctiui sunt iste:versus/vsq;/tenus/fm/absq;/sine: cum quibusdam alijs. Cū ordinis est cōis. Cetere vero(nisi cōtra acciderit aliqñ licētia poetica) sunt ordinis prepositiui.
¶ Cū postponitur ablatiuis istorū pronoim. Me/te/se/nobis/⁊ vobis : ⁊ ablatiuo huius relatiui qui que quod.
¶ Quā vim habet prepō in ꝓponendo aut cōplet:vt preclarus/aut mutat:vt pius/impius:aut minuit sīgtū:vt tristis/subtristis:aliqñ tñ posita prepositione in cōpositione pro simplici ponitur.
¶ Si due prepositiones casualem precedāt posteriorē casum regit:vt veni/devi tra mare/de post fetantes accepit cum.

Postpositū sexto iungas tenus et gtō (Verotᵒ
Qui rerū est geminū sic singulariterq; carenti

¶ Tenus cū ablatō cōstruitur:vt in illo Virgiliano. Summa tenus attigit ore.et cū gtō plurali qui est rerū geminarū. Virg. Et crurū tenus a mēte palearea pendent. Uel nōim carentiū singulari infero:vt Athenarum tenus. Quidam tamē dicunt illum genitiuum poni loco ablatiui more grecoum qui carent ablatiuo.
Tenus sīgt vsq; ad:vt collo tenus.i.vsq; ad collū:aurīū.i.vsq; ad aures. Mere prepositiones ⁊ aduerbia hoc interssunt/Mere prepōnes sunt ille q̄ casib⁹ seruiunt ⁊ sine illis in appositione.i.extra cōpositionē cōgrue poni nō pñt: vt ad de.
¶ Aduerbia casualia sunt que etiā casib⁹ more prepōnū seruiūt ⁊ sine casib⁹ posita aduerbia sunt:vt pone subit cōiunx coram data copia fandi.

A significat iuxta contra pro preter apudq;
Circiter et propter post valde ⁊ comparat vsq;

¶ Ad sumitur pro iuxta:vt habitat ad flumina:hoc est iuxta flumina. Pro aduersum:vt ad tu aduersor. Pro cōtra:vt ad hostes pugnat. Pro circiter:vt ad tria millia.i.circiter tria millia. Pro ꝓpter:vt ad qd venisti.i.ꝓpter qd. Pro p:vt ad tēp⁹.i.pro tpe. Pro valde:vt ad admiror. Et p in cōparatione:vt nihil est ad fratrē tuū cōparatione fratris.

Signat apud iunctum personis eū inq; aliqñ.
In signat iūctū cum nobisq; locorū

¶ Apud aliqñ sumitur pro in/⁊ pro cū. Pro in qñ ūgitur nob⁹ locorū:vt apud forū.i.in foro. Pro cū qñ psonis ūgitur:vt apud magrm.i.cū magistro. Et nonnūq; iuncti cū psonis sīgt in:vt apud therētū.p in therentio.

Ante locum tempus personam significanti
Pre iungas:sed prefone tantummodo coram
Pre signat propter necnon quandoq; preesse
Omnibus adde palam iungas genus id reliquisq;
Aduerbi iu morem:pone interdū sine casu.

¶ Ante/coram/pre/ꝑ palã hoc intersunt: añ preponitur nolb⁹ signifi tb⁹ locũ/tpis/ aut personã: coram vero tñ personis: pre aliqñ notat causam: vt pre dolore. i. pp ter dolorẽ: aliqñ prerenuntiã: vt pre ceteris pre alijs: palã vero signo vniuersali preponitur vt palã oib⁹ ꝑ aliqñ profertur sine aliqua causali: vt dic palã.

Cis fluuii aut montis propriis dato: citra altisq;
Interdum ponas ornate pro siue citra

¶ Cis ꝑ citra hoc intersunt: cis semp affigitur nolb⁹ propriis fluuiorũ aut monti um/citra vero alijs.

Nominibus iungas aut temporis aut numerorum
Circiter/ast aliis circũ circa ve quibuslibet

¶ Circiter/circum ꝑ circa hoc intersunt: circiter affigitur nominibus nrerorum aut tẽporis: circũ ꝑ circa vero alijs.

M perdit circũ vocalis quando sequatur
Consona cũ sequitur circum tunc m/retinebit
M mutatur in n/quotiens sequitur c d q t.

¶ Circũ qñ cõponitur cũ dict.one incipiente a vocali m abiicitur: vt circueo circumamict⁹ circuitui circuornat⁹: sl ꝯo cũ dictione incipiente a ꝓsonãte cõponatur m manet integrũ nisi c/d/q/vel t/sequatur tũc m mutatur in n.

Aduersum aduersus contra erga in diuidit vsus
Erga sume bonam in partem/contraq; malã: sed
Aduersum aduersus simul in sumas in vtramq;

¶ Aduersum aduersus cõtra erga et in: idẽ signifi nt vsu tamẽ sic differũt. Erga ei semp in bonã partẽ sumitur. Cõtra in malã partẽ. Aduersus aduersum tam in bonã partẽ q; in malã sumi possunt

¶ Extra ponitur aliqñ pro preter. Theretius in phormione. Neq; cognat⁹ extra vnã ancululã quisq; aderat: extra. i. preter.

Ob signat propter quũ sumitur appositiue
Sed signat contra vel circũ in cõpositura
Et veteres legimus pro ad posuisse vt obire

¶ Ob in appositione signifi ppter. Virg. Cuius ob auspicia infandũ morelq; fini stros: in cõpositione vero cõtra vel circũ signifi: vt obambulo occurro.

Per signat valde quotiens cum nõe iunctũ est
Signat cum verbo iunctum vel participante
Ad finem sine in toto producere quicq;
Appositum propter signat sic per medium q;

¶ Per in cõpositione iunctũ cũ nolb⁹ signifi idẽ qõ valde: cũ vbis aut participijs interdũ signifi t ꝑ interdũ pro ppter sumitur: vt apud theretiũ. Neq; per etatẽ tñ potuerat ꝑ per aliqñ sumitur priuatiue: vt perfidus.

Nunc posb nunc iuxta nũc pro notat inq; secundum

¶ Scõm multis signifi t: primo signifi t posi: vt scõm platonẽ loquor/scõm pitagoram. disputo. aliqñ signifi t iuxta. Virg. Duicb⁹ illę quidẽ ulcerebris ꝑ plena secundũ flãmam accepit vulnus ꝑm aurem. i. iuxta aurẽ. sumitur etiam qñq; pro ꝑ: vt fin te litẽ do/ꝑm me do dices. i. pro me tex. in pro in etiã ponitur. Cicero ꝑm quietem. vlus est repente. i. in quiete.

Trans in cõpositis perdit nihil:his nisi demptis
Trano traiicio trabea et traducere trado.

¶ Trans in ꝓpositõe manet integrũ ꝗnq; dictionũ exceptis:trano as:traiicio cis.trado as:traduco / cis:et hec trabea.i.vestis regalis:de trans/et beo /beas.

Preter compositũ verbo iuxta notat/atq;
Casibus appositum signat nisi vel sine contra

¶ Preter ꝓpositũ sigt iurta:vt preterfluit:preter et sine et q̃q; ꝓtra sigt. Therentꝰ.vt preter cuiũ morẽ atq; legẽ iui volũtatẽ patris:tñ hanc habere studeat cum summo probo.

Pro signat propter simul in iuxta atq; secundum

¶ Pro sumitur pro in:vt sedẽs pro tribunali.i.in tribunali:p ꝓpter/vt pro pretꝰ:pro iuxta vel ꝛm/vt pro viriꝰ:pro valde vt in promereor.

Preq; notat propter pre comparat et notat ante

¶ Pre aliq̃n sumitur pro valde.ang.(out taken)vt preduces (out taken ryche)et interdũ pro a/ab:vt pre ceteris amau.i.ante alios:aliq̃n vero pro in cõparatione Theren. Hic illum pre me contempsit.i.in cõparatione ad me:interdũ p ob/vel propter:vt non possum dormire pre dolore dentium.i.ob vel propter dolorem dentium.

Nominibus proptis iunctum postponitur vsq;
Appellatiuis iunctum preponitur vsq;

¶ Vsq; iunctũ nomiꝰ appellatiuis ꝓponitur casualit: vt vsq; ad monasteriũ vsq; sũt iunctũ nomiꝰ ciuitatũ vel vbiũ semper postponit casualit:vt Lõdonias vsq; (vt to london)ceuẽrtam vsq;.

Appositum notat in super contra vsq; ad et intra
Pro erga compositũ nõ valde intra ad quoq; cõtra

¶ In sumitur p valde:vt apud Therẽtiũ.incurnus.i. valde curuus.pro nõ aut prauatue : vt mãsuus.i.nõ iustus/impudẽs.i.nõ pudẽs:p inter/vt medusq; in mãsiꝰ ardet.i.inter mãsia:pro cõtra:vt in hostes.pro ad:vt in os dicã.i. ad os.pro p:vt in monumentũ dedi.i.pro monumẽto:et aliq̃n sigt ad locũ i loco ad personã et in persona.

Sub notat ante supra prope in necnon per ad infra
Compositumq; super nunc aufert diminuit nunc

¶ Sub sumitur p supra:vt ter flumina subiecta reluxit.pro ifra:vt subiecit cardam:pro prope:vt deinde sub ipsoꝛecte volat:pro in:vt sub ingẽti exẽplo:pro ante vt sub luce:p per/vt sub nocte cura recursat:et aliq̃n sigt ad locũ : vt portas sub ipsos:aliq̃n in loco:vt sub luce malignã : et in cõpositione mõ locale vim retinet vt subduco/mõ diminutiuã:vt subrideo.

Ista super signat de valde de super atq;
Insuper atq; supra super est p signat et vltra

¶ Super sumitur pro de:vt multa super priamo rogitãs.p priamo et super sumperio moueor.pro insuper:vt ecce super mestę magna diomedis ab vrbe pro de super.vt super vallo prospectant troes.pro super est:vt neq; eni fuga super illa perditis pro vltra:vt super garramãtes et medos bella satis superq;.

Et ab e simul a de sensu non variantur
Sed varie iungantur enim tunc dicimus ab cum

De interiectionibus.

Dictio que sequitur quando incipit l/r/s/aut/
Abs tunc dicatur t/q/siquando sequatur
Prepones aliis ex eqz sonantibus a de.

¶ Am sīgt circū: vt amplector. i. circūplector.
¶ Di sīgt nonē habet separatiuā ꝛ iligitur dictionib⁹ a ꝓsonātib⁹ incipientibus
preter c/p/s/t/vel i/consonantē.
¶ Dis sīgt nonē habet separatiuā: vt dispono discedo: ꝛ iligitur dictionib⁹ a c/p/
s/t/vel ꝓsonāte incipiētib⁹: vt discedo dispono dissentio distraho diligo ſ/ ſo se-
quēte mutatur in eam: vt differo.
¶ Re sīgt retro a quo per apocopen videtur factū: vt respicio.
¶ Se sīgt nonē habet separatiuā vt seduco ꝛ abnegatiuā: vt secur⁹. i. sine cura.
¶ Con sīgt simul: vt cōpono/cōparo.

Interiectio est pars orationis indeclinabilis in
3 teriecta aliis partib⁹ orationis ad exprimēdos animi affectus.
¶ Interiectio dicitur ab interiacēdo qz aliis orationis partib⁹ ꝙst in
teriecta.
¶ Interiectioni accidit vnum potestas vel significatio.
¶ Potestas vel significatio interiectionis est qualitas q̄ mētis passionē ostēdit.
¶ Potestates seu sīgnificationes interiectionū sunt varie: alie sunt gaudētis q̄ animi
letitiā sīgnt: vt euax euge ha ha/he. Alie dolētis que luctū vel dolorem sīgnt: vt
heu eheu. Alie timētis que pauorē vel timiditatē sīgnt: vt at at. Alie admirantis
q̄ animi admiratiōnē sīgnt: vt pape. Alie dubitātis. i. dubitātes q̄ dubium sīgnt vt hui. Alie
indignātis. i. irascētis q̄ animi indignationē seu irā sīgnt: vt vah. Alie exclaman
tis que affectum animi ad exclamationē sīgnt: vt oh eho. alie execrātis q̄ execra
tionē sīgnt: vt veh malū multo malo. ¶ Quia eadem vox interiectionis varios
affectus significare potest sub vartis specieb⁹ interiectiōis inuenitur vt ah gau-
dētis dolētis ꝛ timētis interiectio esse potest.
¶ Multe partes ōronis interiectiue poni solent nomē per se vt malū infandum
nomē cū prepōne: vt prohuephas prohpudor. ꝓnomē cū adiectiuo: vt me miſe-
rum: aliqñ integra oratio nō solū latina sed etiā vernacula; vt proh deū atqz ho-
mīnū fidē. A Jesu mercy/a goodlorde. ꝛc.

¶ Explicit Libellus octo partiū Roberti whitintoni
Lichefeldiēsis Artiū magistri. Lōdini impressus p
me wynādū de worde in vico anglice nūcupato (the
Fletestrete) in interlignio solis cōmorantem.